

Nazan KARAKAŞ ÖZÜR*

Sakin Şehir/Cittaslow Hareketi ve Yerleşme Coğrafyası

Cittaslow Movement and Settlement Geography

ÖZET

Yerleşmenin ilkçağlara kadar giden geçmişi göz önüne alındığında, değişimler yaşamış olması doğaldır. Bu çalışmada, son yüzyılda, şehir yerleşmeleri ile ilgili olarak ortaya çıkan sakin şehir/cittaslow hareketi ele alınmıştır. Sakin şehir hareketi, Türkiye’de de yeni gelişen bir hareket olduğundan literatüre katkı sağlayacak her tür çalışmaya ihtiyaç vardır. Bu nedenle öncelikle hareketi anlamak için betimsel bir anlayış takip edilmiştir. Kavramın ortaya çıkışı ve mevcut uygulamalar tartışılmıştır. Yerleşme coğrafyası açısından nasıl bir bakış açısı geliştirilebileceği değerlendirilmiştir. Dünyada, 203 ülkede farklı sayılarda sakin şehir vardır. Hareketin başladığı İtalya’da 77, Polonya’da 21, Almanya’da 12, Güney Kore’de 11, Hollanda’da ve Türkiye’de ise 2015 ağustos ayı itibarıyla toplam 10 sakin şehir bulunmaktadır. Bu sıralamaya göre Türkiye, Dünya’nın en çok sakin şehir bulunduran ilk beş ülkesinden biridir. Sakin şehirlerin sayıları arttıkça yeni bir yerleşme anlayışı da ortaya çıkacaktır. Bu yeni anlayış, yerleşme planı, arazi kullanımı, sosyal ve ekonomik faaliyetler için de yenilik ve değişim demektir. Yerleşme coğrafyası açısından bu oluşumun yerellik bağlamında incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: Sakin şehir/Cittaslow, Şehirleşme, Yerleşme Coğrafyası, Küreselleşme, Yerellik

ABSTRACT

The lived changes of settlement in the settlement history going back to the antiquity and the paralel of lives on event of humanity is natural. This study deals with the Cittaslow movement emerged because of changing in urban settlement in last century. It is a necessity that every kind work should contribute to the literature on Cittaslow movement that is newly emerging in Turkey. Therefore, firstly descriptive research has been followed to understand this movement. Emerging concept and practices has been argued in this work. We have evaluated how it can be developed as a point of view in settlement geography. There are 203 cttaslow to varios number in the World. There are 77 cttaslow in Italy where starts movement, in Polland 21, Germany 12, South Korea 11, Holland and Türkiye 10 as of yet august 2015. In this range, Türkiye is one of first five countries in most keep cttaslow whole of world. The understanding of the new settlement will emerge in case of increase of cttaslow number. This new understanding has asserted changing and innovation even for settlement plan, land use, activities of social and economic. This changing aspect of settlemet geography must be examined and evaluated as part of locality.

Keywords: Cittaslow, Urbanization, Settlement Geography, Globalization, Locality.

Giriş

Yerleşme coğrafyası, insanoğlunun temel ihtiyaçlarından biri olan barınma ile başlayan ve diğer yaşamsal ihtiyaçları ile şekillenen unsurları ele alır. Bu noktadan

* Yrd. Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü.

bakınca, yeryüzündeki bütün beşer izleri, yerleşme coğrafyasının kapsamına girer. Yerleşmeler, zaman ve bulunulan yere göre birçok faktörün etkisiyle değişiklik gösterir. Dolayısıyla yerleşmelerin gelişimi, insanlık tarihi boyunca değişen her şeye (somut ya da soyut) bağlı olarak gerçekleşmiştir¹. Son yıllarda Avrupa merkezli olarak ortaya çıkan *Sakin Şehir (CittaSlow)* kavramı da buna bir örnektir. Burada, *Sakin şehir* kavramı, ülkemizde ve dünyadaki örnekleri üzerinden ele alınmıştır. Çalışma, konu ile ilgili literatürün incelenmesi ve değerlendirilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Kavramın yeni olması, Türkiye’deki uygulamaların da kısa bir süre önce başlaması, sonuç değerlendirme yerine, sadece mevcut durumun tanımlanması imkânını vermektedir. Böylece bir yandan kavramın ortaya çıkışı ve uygulamaları ele alınırken, öte yandan yerleşme coğrafyası açısından anlamı üzerinde durulmuştur.

Yerleşme, ilkçağlardan günümüze kadar gelen en önemli insan faaliyetidir. Mekânsal özellikler, kültürel yapı, yönetim ve siyasi faaliyetler gibi çok boyutlu bir yapı yerleşmenin şekillenmesinde etkilidir. Ortaya çıkan yerleşme ürünleri de bu faktörlerin etkisinde geliştiğinden, çeşitlilik arz eder. Tunçdilek’in “Bu nedendir ki zaman süresi içinde yerleşmeler, yeniden doğan ve sönen yıldızlar örneği (gibi), devamlı bir değişim içinde kalmışlardır”² ifadesi de zaman içinde gerçekleşen etkileşim, değişim ve çeşitlilik vurgusunu destekler. Yerleşmelerin ev ya da meskenle başlayan oluşum süreçleri eklentileriyle birlikte günümüzde daha karmaşık bir hal almıştır. Bu nedenle de sınıflandırma ve türlerine göre ayırma konusu Özçağlar’ın da belirttiği gibi oldukça güçtür³. Birçok faktöre bağlı olarak ortaya çıkan yerleşmeler fonksiyonlarına göre sınıflandırıldığında kır ve şehir yerleşmeleri olarak iki gruba ayrılabilir⁴. Burada ele alınan *sakin şehir* kavramı, yerleşme coğrafyasının içinde gittikçe genişleyen bir alana sahip olmaya başlayan şehir yerleşmeleri konusu kapsamında değerlendirilmiştir. Ancak oldukça geniş bir içeriğe sahip olan şehir yerleşmeleri konusu *sakin şehir* kavramını ilgilendiren boyutlarıyla ele alınmıştır. Konunun amaca uygun şekilde sınırlandırılabilmesi için bazı temalar belirlenmiştir. Bu temalar; *şehir ortamının çeşitlilik ve değişim içeren kendine has niteliklerinin değişimi, yirminci yüzyıl olaylarının şehirleşmedeki baskın rolü, şehirleşmede yönetim ve planlama felsefesinin önemi, küresellik ve yerellik kavramlarının bugünün şehirlerine etkisi* şeklinde belirlenmiştir. Dünya toplumlarının *sakin şehirler* oluşturma noktasına gelmesinde etkili olan başlıca unsurlar olarak görülen bu temalar, kavramın ortaya çıkma sürecini anlamlandırma açısından önemli görülmüştür. Bu nedenle öncelikle ele alınacaktır. Daha sonra *sakin şehirlerin* ortaya çıkışı ve felsefesi ayrı başlıklar altında sunulmuştur.

¹ Yerleşmelerin değişimi konusu, Tunçdilek tarafından *canlı bir yapı benzetmesi* ile yerleşmelerin de insanlar gibi doğup, büyüüp öldükleri şeklinde tanımlanmıştır. Necdet Tunçdilek, *Türkiye’de Yerleşmenin Evrimi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1986, s. 1.

² Necdet Tunçdilek, *a.g.e.*, s. 4.

³ Ali Özçağlar, *Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler*, Ekol Yayınevi, Ankara 1997, s. 4.

⁴ Doğanay bu sınıflandırmayı “... yerleşme şekilleri makro düzeyde önce iki gruba ayrılabilirler: A. Kırsal yerleşme şekilleri (İng. Habitat rural), B. Kent (Şehir) Yerleşmeleri (İng. Habitat urbain)” olarak sınıflandırmıştır. Doğanay Hayati, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Gazi Büro Kitapevi, Ankara 1994, s. 20.

1- Şehir Ortamlarının Kendine Has Niteliklerinin Değişimi

Şehir, bir yerleşmenin gelişme sürecinin son aşamasında ortaya çıkar. Şehirlerde, diğer yerleşme türlerine göre, nüfus, ekonomik faaliyetler, arazi kullanımı, kültürel, sosyal ve diğer nitelikler bakımından çok daha fazla çeşitlilik görülür. Bu çeşitlilik, geçmişten bu güne şehrin kurulduğu alana bağlı olarak kendine has bir görünüm sunar. Bugün, dünyadaki büyük şehirlere bakıldığında, birçoğunun kendine has bir kimliğe sahip olduğu, hatta bazı şehirlerin marka haline dönüştüğü görülür. New York, Paris, Londra, İstanbul, Rio de Janeiro, Hong Kong, Pekin ve Moskova gibi şehirler zamanla özgün bir karaktere sahip olmuşlardır.

Şehirlerin uzun tarihleri boyunca gelişerek özgün karakterlere sahip olmaları bir yana, gün geçtikçe birbirine benzeyen dokulara sahip olmaya başlamaları ile dikkat çektikleri de görülür. Bu benzerliklerin küreselleşme adı verilen ve ekonomik, sosyal siyasal birçok alanda kendini gösteren sistem ile yakından ilgili olduğu kesindir. Küreselleşmenin getirdiği benzerlikler, belki de yüzyılların getirdiği farklılıklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu karşılaşmada, küreselleşme sayesinde birbirinin aynı olan şehir ortamlarının hızla artıyor olması endişe vericidir. Birbirinin aynı görünen şehir ortamlarında, küreselleşme eliyle, yukarıda vurgulanan ve şehre karakteristik bir özellik veren çeşitliliğin/özgünlüğün ortadan kalkacak olması, son yılların önemli bir problemi olarak görülmektedir⁵. Şehirlerin aynılaşması geçmişten günümüze olan bir olgudan ziyade yirminci yüzyılın hızlandırdığı bir durumdur.

Şehirlerin ortaya çıkışları, gelişim süreçleri ve çeşitli karakterler kazanmaları ekonomik özellikler ile yakından ilişkilidir. Ekonomide, özellikle de üretim sistemlerinde değişimler dikkate alındığında, işgücü ihtiyacının artması ve yeni sektörlerin ortaya çıkması doğaldır. Buna bağlı olarak ekonomik sistemler, idari ve siyasi hamleler yaparlar. Üretimin maldan hizmete doğru kayması, yeni ekonomik faaliyet alanlarının, mesleklerin ya da iş kollarının ortaya çıkmasını doğurur, sonrasında şehirleşme gelir. Her yerde bu özetlenen sektörel gelişim aynı tarzda ortaya çıkmaya da bu süreç daima şehirleşmeyle ekonomik sektörler arasında kesin ve doğru bir bağlantı olduğunu kanıtlar. Dolayısıyla şehirleşmeden söz ederken, tarihi olaylar dizininde ekonomi ile ilgili olanların yeri çok önemlidir. Şehir incelemeleri yapılırken de gelişim aşamaları çoğu kez ekonomik kriterler eşliğinde belirlenir. Jones⁶, Bristol (İngiltere) ile ilgili yaptığı incelemede şehrin gelişim aşamalarını ekonomik faaliyetler, morfolojik yapı, sosyal etki ve düzenlemeler açısından değerlendirmiştir. Çalışmada ekonomik faaliyetlerin baskın rolü vurgulanır. Şehirsel gelişim konusu bu çalışma ya da ülkemizde yapılan pek çok çalışmada olduğu gibi coğrafyacılar tarafından uzun zamandır takip

⁵ Bkz. Özlem Candan-Cengiz Hergül, "Globalization; Effects to Urban Identity and Relation with Slow City Movement." <http://www.inter-disciplinary.net/critical-issues/wp-content/uploads/2014/04/CandanCengiz-up4dpaper.pdf>, 2014, s. 3; Jaimee Semmens-Claire Freeman, "The Value of Cittaslow as an Approach to Local Sustainable Development: A New Zealand Perspective," *International Planning Studies*, 17/4, 2012, s. 345; Mustafa Ökmen-Bekir Parlak, "Modernleşmeden Küreselleşmeye Türk Kent Yönetimleri: Temel Nitelikler, Sorunlar ve Projeksiyonlar", *KMU İİBF Dergisi*, S. 15, Aralık/2008, s. 203.

⁶ Bkz. S. J. Jones, "The Growth of Bristol the Regional Aspect of City Development", *Transactions of Papers*, No. 11, 1946, s. 57-83.

edilen bir yerleşme coğrafyası konusudur. Çeşitli çalışmalara⁷ bakıldığında, şehrsel gelişimde fonksiyonel çeşitlilik bağlamında ekonominin rolü açıkça görülür. Bu rolün şehre özgün bir karakter kazanma bağlamında da dikkate alınması gerekir. Çünkü küresel ekonomik faaliyetlerin, bir alanda mekân kullanma biçimlerinin bir şablona sahip olduğu ve dünyanın her yerinde bu şablonun uygulandığı bilinmektedir. Böylece şehir ekonomileri küresel nitelik kazandıkça şehir peyzajının özgün yapısı kaybolmaktadır.

Şehirlerin kendilerine özgü dokularının bozulmasında küreselleşmenin kültürel boyutu da önemli rol oynar. Tümertekin'in "Beşeri coğrafi görünümün belki de hiçbir yönü, mekân üzerinde kültürün yarattığı mimari tarzı kadar kolaylıkla görülemez"⁸ şeklindeki ifadesi, küreselleşme kültür değişimi ve bunun mimari üzerinden şehre yansımaları formüle eder. Geleneksel kullanım tarzları dışına çıkmak, mimarinin ve şehre özgü sanatın bundan etkilenmesi, toplumsal isteklerin moda olana doğru yönetimleri yönlendirmesi, özgünlüğün zaman içinde kaybedilmesine yol açabilecek diğer bazı faktörlerdir. Bu konu bir yanı ile *gelişim* olarak değerlendirilse de *eskinin yok edilmesi ve geleneğin yaşatılmaması* anlamında tepki çekmektedir. Sakin şehir uygulamalarına doğan ihtiyacın bir nedeni de bu şehir ortamlarındaki değişimdir.

2- Yirminci Yüzyıl Olaylarının Şehirleşmeye Etkisi

Yerleşmelerin uzun tarihi boyunca geçirdiği değişimler bir yana özellikle son yüzyılda yaşananlar, konunun anlamlandırılmasında çok daha etkili olacaktır. Sanayileşme süreci ve devamındaki şehirleşme faaliyetlerini gerçekleştirmiş Avrupa ve Kuzey Amerika şehirleri ile diğer kıtalardaki sınırlı sayıda görülen şehirler bir dizi kırılma noktasının etkisiyle şekillenmiştir. Lindenberg ve Zittel⁹ bu dönemsel değişimin batı toplumlarındaki özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yansımalarını takip etmişlerdir. Şehirlerin büyümelerini sağlayan en temel faktör olarak göçü inceleyen araştırmacılar, şehirleşmede yaşanan sosyal ve endüstriyel problemlerin köklerini gecekondulu bölgelerinde arar. Gecekondulaşma doğrudan göçlerle ilgili bir olgu olduğundan modern şehirleşme problemlerinin merkezine de bu iki kavram yerleşir: Gecekondulaşma ya da çarpık kentleşme ve bunu besleyen göçler. Elbette burada bu konular üzerinde ayrıntılı durulmayacaktır ancak şehirlerin büyümelerinin olumlu yönleri kadar olumsuz yönlerinin de olduğu hatta olumsuz yönlerin bazen aşırı büyüyen şehirlerde kontrolden çıkarak her şeyin önüne geçtiği de bilinmektedir¹⁰. Burada yirminci yüzyılda kırsal kesimden şehirlere doğru gerçekleşen yoğun göç hareketinin şehirlerin dokularının bozulmasında etkili bir faktör olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

⁷ Bkz. Alparslan Alişaoğlu-Abdullah Uğur, *Şehir Coğrafyası*, 2010; Süha Göney, *Şehir Coğrafyası*, Acar Matbaacılık, 1984; İbrahim Atalay, *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*, Meta Basım Matbaacılık, İzmir 2005; Hayati Doğanay-Ünal Özdemir-İ. Fazlı Şahin, *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*, 2000.

⁸ Erol Tümertekin, *Beşeri Coğrafya Giriş*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, İstanbul, 1994, s. 90

⁹ Sidney J. Lindenberg-Ellen R. Zittel, "The Settlement and Neighborhood", *Social Forces*, Vol. XIV, No. 4 May, 1936, s. 559-566.

¹⁰ Bkz. Mariam Dossal, "A Master Plan For The City", *Economic and Political Weekly*, Vol. XL, No. 36, Sep. 3-9, 2005, s. 3897-3900.

Modern şehir oluşumları için¹¹ en iyi örnekler belki de en yeni yerleşim alanlarının bulunduğu Amerika kıtasıdır. Amerika Kıtası'nın özellikle de Kuzey Amerika'nın keşfi ile başlayan modern yerleşme tarihi 500 yıllık bir süreci kapsar ve eski dünyanın binlerce yıllık yerleşme tarihinden ayrı tutulur. Burada kıtanın daha önceki yerlilerinin yerleşme pratikleri, yeni yerleşimciler tarafından büyük oranda ortadan kaldırıldığından ve zaten yeni kurulanlara göre sayıca az olduğundan göz ardı edilmesi doğaldır. Dolayısıyla eski dünyanın 10 bin yıllık yerleşme pratikleri karşısında, yenedünya doğrudan modern dönemin yerleşme sürecinin izlenebileceği bir alan durumundadır. Kim¹², Amerika kıtasındaki şehirleşmeyi, 1690 ile başlayan ve 1990'a kadar getirilen zaman dilimini 5 bölüme ayırarak incelemiştir. Çalışmada son dönem, yani 1960-1990 dönemi, şehirleşme oranının % 62 ile en yüksek seviyeye çıktığı dönemdir. İnsanlık tarihi kadar eski olan şehirleşmenin son zamanlarda artan temposu dünya ölçeğinde de böyledir. Hızları farklı olsa da hemen her kıtada şehirleşmenin milenyum ile birlikte gösterdiği hız dikkat çeker. Örneğin Amerika'daki son dönem şehirleşme hızı, hizmet sektöründeki artışa bağlanır¹³. İnsan faaliyetlerinin bu kadar şehirler lehinde hareket etmesinin siyasi ve ekonomik temelleri olduğu kadar sosyolojik hatta psikolojik nedenleri de vardır.

Mekân ve yerleşme ilişkisinde yirminci yüzyıl ile birlikte yeni etkenler ortaya çıkmıştır. Bunlar daha ziyade sermaye ve toplum odaklı kavramlardır¹⁴. Şehirselleşimde etken gücün, morfolojik ya da klimatolojik süreçler dışında, bu kavramlara yüklenen anlamlarda aranması, dünyanın yeni düzeni ile ilgili bir durumdur. Zira geçmişte nehir, göl ve deniz kıyılarına, sulak alanlara ya da korunaklı yerlere şehir kurma geleneği böylece bozulmuş olur. Sermayenin gücü, mevcut şehirleri hatta yeni kurulacak olanları bile hâkimiyeti altına almıştır. Öte yandan, çeşitli ideolojilerden beslenen toplumsal baskı grupları sermayenin gücü karşısındaki diğer güçtür. Politik güç ise çoğunluğun elinde tuttuğu azınlık için çelişki içeren bir unsurdur. Güç karşısında gösterilen direnç ise ülkelere göre farklı şekillerde ortaya çıkar. Marcuse'e göre bunlar şöyle gruplandırılabilir; fiziki karşı duruş tıpkı devrimlerde olduğu gibi, politik karşı duruş ki bu seçimler vasıtasıyla gerçekleşir, ekonomik karşı duruş özellikle boykotlar halinde ve eskiye oranla çok daha önemli bir hal aldığı savunulan kültürel karşı duruş¹⁵. Şehirselleşimde etkili rol oynayan bu karşı duruşlar şehirleşmeyi ortaya çıkaran diğer faktörlere ek olarak gelişen bir durumdur. Bu durum şehir yönetimi ve planlanmasında şehir halkının rol oynayacağı yeni bir dönemi işaret eder. Sakin şehir uygulamalarının ancak böyle bir girişimle sağlıklı olarak ortaya çıkması ve gelişmesi mümkündür.

¹¹ Özellikle konu yirminci yüzyıl üzerine odaklanmış ise, Amerika kıtasındaki yerleşim faaliyetleri dikkate değer görülür. Bu konuyu hem Tümertekin (1994), hem de Tolun Denker (1977), eserlerinin çeşitli yerlerinde örneklendirerek vurgulamışlardır.

¹² Bkz. Sukko Kim, "Urban Development in The United States 1960-1990", *Southern Economic Journal*, Vol. LXVI, No. 4, 2000, s. 855-880.

¹³ Sukko Kim, *a.g.m.*, s. 877.

¹⁴ Marcuse Peter, "The Forms of Power and The Forms of Cities: Building on Charles Tilly," *Theory and Society. Special Issue in Memory of Charles Tilly (1929-2008): Cities, States, Turst and Rule*, Vol. XXXIX, No. ¾, 2010, s. 471-485.

¹⁵ Marcuse Peter, *a.g.m.*, s. 475.

Dünyanın gözü, sayıca hızla artan şehirlere çevrilmişken, bu grup içinde en çok dikkati nüfusça büyük olanlar çekmektedir. Bazı küçük ülkelerin nüfusları kadar insan barındıran 15-20 milyonluk şehirler, kendi dokuları içinde olumlu-olumsuz birçok açıdan değerlendirilebilir. Şehirselleşmeye sahip olduğu halde, yataydaki gelişim ve nüfus bakımından daha küçük olan şehirler, yukarıda adı geçen gruptan birçok bakımdan ayrılırlar. Mega şehirlere göre farklılıklar içeren bu küçük şehirlerin kendilerine özgü yönlerinin ortaya çıkarılması için, tüm şehirlerin ortak ve belli kriterler çerçevesinde değerlendirilmesi yerine, şehir hangi boyutta olursa olsun, lokal, yere özgü bir değerlendirmeler yapılması gerekir. Yere özgü değerlendirmeler, beraberinde yere özgü problemler ve yine ona uygun çözüm önerilerini getirecektir.

3- Şehirleşmede Yönetim ve Planlama Felsefesinin Önemi

Yönetim ve planlama şehirselleşimde anahtar kavramlardır. Şehirlerin gelişimine yapısal sınırlamaların etkisinin özellikle yönetim biçimleri ile ilişkili olduğu görülür. Merkezi yönetimlerin güçlü olduğu yerlerde bu sınırlandırmalar daha etkilidir. Ancak, merkezi gücün zayıfladığı eyalet sistemi ile yönetilen alanlarda bile bu tür sınırlandırmalar yapılır. Örneğin Goetz¹⁶, ABD’deki şehirlerin gelişiminde bu yapısal sınırlandırmaların zaman zaman çok etkili şekilde ortaya çıktığını işaret eder. Aynı çalışma yerel büyümede devlet politikalarının ve kamu imtiyazının göz ardı edilemeyeceği gerçeğini vurgular. Şehirleşme söz konusu olduğunda merkezilik ve yerellik meselesi sadece idari bir boyuta sahip değildir. Bir şehrin kendi bölgesine özel gelişim takip etmesi yerele özel birçok etken altında şekillenebilir. Bu tür etkilerin metropol alanlarından ziyade daha küçük ölçekli şehirlerde ön plana çıktığı görülür.

Dossal şehirselleşimde planlamanın, Bombay şehri örneğinde nasıl bir süreçten geçtiğini ortaya koyar. Yerel yönetimlerin oy kaygısı yüzünden doğru olanı yapmayı tercih etmemeleri ve dolayısıyla problemlerin çözülmek yerine geçen zaman içinde tekrar etmesi uygulamada sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. “Bombay ve onun çevresi kriz içindedir, şehrin çevresini, şehir mirasını, kozmopolit kültürünü, canlı ekonomisini sahibine geri verme projesi için şehir ve onu temsil eden herkesin bütün olarak herkül çabası göstermesi gerekecektir.”¹⁷ Dossal’ın gelecek için öngördüğü şey, bina yapanların, müteahhitlerin ve politikacıların gelişmeye devam edeceği, Bombay şehrinin ise kriz içinde –geçmişte olduğu gibi- kalmaya devam edeceği yönündedir. Bu noktadan bakınca da şehirselleşim konusu içinde metropol alanlarını ayrı bir yere koymak gerekir. Dünya üzerindeki metropol alanları için artık bazı şeylerin düzelmesi çok mümkün görünmemektedir. Oysa küçük şehirlerde henüz bozulmayan dokular ve karakteristik özellikler bulmak mümkündür.

Modern şehirlerde imar planları ile bölgelere ayırma, kentsel dönüşüm, yerleşme politikası, kent yenileme, ulaşım politikaları, çevresel pratikler, şehirlerin etrafında yerleşmelerin gelişmesi ve seçkinleşme gibi konular, baskı ve karşıtlık kavramlarına ilham vermeye devam etmektedir. Öte yandan küreselleşme dünden çok daha etkin bir

¹⁶ Edward G. Goetz, “Expanding Possibilities in Local Development Policy: An Examination of US. Cities”, *Political Research Quarterly*, 47/1, 1994, s. 85-109, s. 86.

¹⁷ Mariam Dossal, *a.g.m.*, s. 3899-3900.

şekilde şehirlerin iliklerine işlemiştir. Bu karmaşa içinde şehirlerin kendi yerel kimliklerini koruma yolunda direnmesi gündeme gelmiştir. Burada konu edilen sakin şehir kavramı da bu düşünce etrafında şekillenmiştir. Marcuse, göre baskıya karşı geliştirilecek ekonomik bir karşıtlık için o şehrin küresel market olmaması gerekir¹⁸. Şehir yönetimlerinin küresel güçlerin baskısına dayanması son derece güçtür. Öte yandan dış etkilerden başka şehir sakinlerinin düşünce ve istekleri de hesaba katılmalıdır. Ancak halkın isteklerinin sağlıklı şekilde uygulanması da her zaman mümkün olmayabilir. Burada demokrasinin çaresizliği ile aslında ekonomik ve sosyal hareketlerin terazinin iki kefesinde yer aldığı bir güç mücadelesi resmi ortaya çıkar.

Buraya kadar gelinen noktada, şehirlerin planlanmasında etkili güçler kısaca belirtildi. Ancak bunlara ek olarak *şehir hakları* kavramı üzerinde de durmak gerekir. Kavramın savunucuları, şehrin, insanın doğasına ve isteklerine uygun, insan odaklı bir gelişim süreci geçirmesini destekler. “Henry Lefebvre gibi eleştirel şehirciler; şehir haklarını savunanların, şehir alanının farklı kullanımını, farklı düzenlenmesini ve farklı şehircilik arayışlarını birleştirmiş kişiler olmaları gerektiğini iddia eder.”¹⁹ Buradan şehir alanını kullananların şehrin planlanmasında rol ve katkı sahibi olması gerektiği bunun da şehir hakları kapsamında değerlendirilmesinin doğru olacağı sonucuna ulaşılır. Günümüz şehirlerinin yönetimlerinde kara verme mekanizması olarak şehir sakinlerinin rolünün olması bu rolün çoğunluk ya da azınlık düşüncesinden öte, her kesime dönük olarak işletilmesi önemlidir.

Kısacası şehrin bugünü ve geleceği, planlama konusu ile ilgilidir. Modern şehirlerde planlamanın demokratik bir süreç olarak vazgeçilmez bir yönetsel unsur olduğu açıktır. Şehir yönetimleri çalışmalarını gerçekçi ve iyi çalışılmış planlar üzerinde gerçekleştirirler. Bu doğal durum merkezi otorite yerine bölgesel/yerel yönetimlerin, yerleşme hakkında farklı taleplerde bulunması ya da özel planlamalar yapması isteğini de doğurur. Bu da modern şehirlerin bir diğer ihtiyacıdır²⁰. Ancak yerel yönetimlerin planlamadaki etkililiği de başta ekonomik olmak üzere birçok faktörle ilişkilidir.

Yerel yönetimlerde ekonomik faktörlerin etkisini vurgulayan McCabe vd. yaptığı çalışma²¹ politikacıların ekonomik performansları ya da şehrin ekonomik durumunun olumlu seviyede ilerlemesinin, şehir yöneticilerinin kaderini etkilediğini gösterir. Çalışmada şehir yöneticilerinin halkın ekonomik refahını sağlamalarının önemli bir tercih nedeni olduğu vurgulanır²². Bu durum tıpkı dışardan etki eden küresel güçler kadar yerel yönetimlerin karar alma mekanizmalarında rol oynar. Yönetimler, ekonomik refah, sürdürülebilir kalkınma, gelenekselin bozulmaması, sosyal ve kültürel koruma arasında dengeli seçimler yapmak ile yüz yüzedir. Bu durumda yöneticinin en büyük desteği yerleşme sakinlerinin bu konulara bakışıdır. “Yerel kalkınmada amaç yöresel

¹⁸ Marcuse Peter, *a.g.m.*, s. 483.

¹⁹ Marcuse Peter, *a.g.m.*, s. 484.

²⁰ Bkz. Edward G. Goetz, *a.g.m.*.

²¹ Bkz. C. Barbara McCabe-C. Richard Feiock-James C. Clingermayer-Christopher Stream, “Turnover Among City Managers: The Role of Political and Economic Change”, *Public Administration Review*, Vol. LXVIII, No. 2, 2008, s. 380-386.

²² C. Barbara McCabe vd., *a.g.m.*, s. 384.

dinamiklerin harekete geçirilerek yerel toplulukların, fiziki, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olarak gelişiminin sağlanmasıdır.”²³ Bu ilkeye göre hazırlanan şehir ve kalkınma planları birlikte işleyen iki süreçtir. Kalkınma modelleri içinde de hemen akla gelen sürdürülebilir kalkınmadır. “Ancak sürdürülebilir kalkınma kentlerin sağlıklı ve verimli bir şekilde gelişimini tek başına açıklamak konusunda yeterli midir?”²⁴ Şehirlerin sürekli şekilde kalkınmaları, sadece ekonomi ile açıklanabilir mi? Bu tartışmalar ışığında, yerleşme alanlarında, insan odaklı, toplumsal ve kültürel niteliklerin korunduğu ve hatta sürdürüldüğü bir düzen arayışının gündemde olduğu görülür. Dolayısıyla sakin şehir uygulamaları aynı zamanda planlama gerektirmektedir. Bu planlamalar sadece kalkınma odaklı olmayıp, şehre özgü tüm maddi ve manevi niteliklerin korunmasını da içerir.

4- Şehirselleşimde Denge: Küresellik ve Yerellik

Şehirleşmede dünya ile kurulan bağ son derece önemlidir. Yerleşmeler köyden şehre doğru gerçekleşen büyüme sürecine, çevresindeki diğer yerleşmeler üzerinde yerel bir etki oluşturarak başlar. Zamanla şehir büyüdükçe etki alanlı genişler ve küresel boyuta kadar bu böyle devam eder. Bir yerleşmenin, küresel etkiye sahip olması pek çok açıdan fayda getirir de birçok olumsuzluğun yaşanmasına da neden olur. Yerleşmelerin ekonomik açıdan gelişmesi, küresel ekonomi sistemine dâhil olması, yerel ve özgün ekonomisini nasıl etkiler?

Dünya yerleşmeleri, öncelikle de şehirleri küresellik etkeni altında bir yüzyıldır çok ciddi değişimler geçirmektedir. Bu değişimlerin bir kısmı ekonomik olsa da bunun sosyal ve psikolojik boyutları da vardır. Mimaride, alt yapıda ve diğer hizmetlerde bu değişimlerin izleri açıkça görülür. Küreselleşme ile ilgili kaygılar, yerellik ve küreselliğin bir arada devam ettirilebilmesini düşündürmüştür. Özellikle, özgünlük ve yere ait niteliklerin sürdürülmesini amaçlayan şehirleşme hareketlerini ortaya çıkarmıştır. Bu hareketlerin önemli bir kısmı yerel kalkınma modelleri ve yere özgü gelişme hamleleri ile ilgilidir. Yerel gelişme politikalarının ön planda olması, ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye değişen ve çok fazla faktörle etkileşim halinde olan bir süreçtir. Modern dünyada “eşitsiz şehir gelişiminin ortaya çıkardığı gelir eşitsizlikleri karşılığında, ekonomik canlandırma ve yeniden yapılandırma ile beliren şehir sosyal hareketlerinin önemi”²⁵ göz ardı edilemeyecek bir durumdur. Dolayısıyla küresellik karşısında yerel kalkınmanın sağlanması ancak sosyal kültürel destekli ve genele yayılmış hareketler ile mümkün olabilecektir.

I- Sakin Şehir (Cittaslow) Kavramı ve Ortaya Çıkışı

Konuyu oluşturan kavram iki kelimedenden meydana getirilmiştir. Bunlar, İtalyanca *Citta/şehir* ve İngilizce *slow/yavaş* kelimeleridir. Kelimenin İtalyanca olan kısmı ortaya çıktığı yeri, yani İtalya’yı, İngilizce olan kısmı ise artık küresel bir dil olması nedeniyle dünyanın geri kalanını temsil eder. Avrupa’da İtalya’da başlayan hareket, kısa sürede

²³ İsmail Şahin-S. Ziya Kutlu, “Cittaslow: Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Bir Değerlendirme.” *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2/1, 2014, s. 55-63.

²⁴ İsmail Şahin-S. Ziya Kutlu, *a.g.m.*, s. 55.

²⁵ Edward G. Goetz, *a.g.m.*, s. 104.

dünyanın tüm kıtalarına yayılmıştır. Hareketin nasıl ortaya çıktığı kısmına geçmeden Cittaslow kavramının Türkçeleştirilmesi ve Türkçe karşılığı olarak neyin kullanılacağına belirlenmesi gerekir. Ülkemizde konu ile ilgili ulaşılan az sayıdaki çalışmada²⁶, kavramın *yavaş şehir* ve *sakin şehir* şeklinde iki farklı çeviri ile kullanıldığı görülmüştür. Türkiye’de bu hareketi başlatan ve bugün de bu hareketin Türkiye temsilcisi olan Tunç Soyer’in²⁷ konu ile ilgili alınan görüşleri şöyledir: “Elbette “yavaş” kavramının ardında derin bir felsefe, çağın hız fetişizmine karşı bir duruş var ve o nedenle kullanmak çok anlamlı olabilirdi. Ancak İngilizce anlamından biraz farklı olarak “yavaş” sözcüğünün Türkçe algısının biraz miskinlik ve tembellek çağrıştırdığını düşünüp “sakin şehir” de karar kılmıştık. Üstelik sakın sözcüğü yavaşa göre biraz daha zengin bir içerik taşıyordu.” Konuyu bu noktadan değerlendirdiğimizde bu çalışmada da kavram *Cittaslow* yerine *sakin şehir* olarak kullanılacaktır. Ancak sakın şehir hareketinin ortaya çıkmasında da etkili olan ve çalışmada sıklıkla adı geçecek olan *slow movement* kavramı, *yavaş hareketi*; *slowfood* kavramı ise *yavaş yemek* olarak kullanılacaktır.

Dünyada sakın şehirlerin sayıları gün geçtikçe artmaktadır. Bu da hareketin her kıtada insanlar arasında kabul gördüğünü gösterir. Böylesine hızla gelişen bir hareketin temelinde de ortak bir tavır yatar. Yavaş hareketinin başlangıcı yavaş yemek hareketidir. Bu hareket 1986 yılında İtalya’nın Roma şehrinde uluslararası bir fast food zincirinin açılmasına karşı yapılan bir protesto ile başlar. Küreselleşme ve hız karşısında yereli ve yavaşı korumayı amaçlayan yemek hareketi, Carlo Petrini’nin önderliğinde büyümüş ve 1989 yılında Yavaş Yemek Manifestosu imzalanarak resmileşmiştir. Dünya genelinde 2014 itibarıyla 1300 bölgede yüz bin üyesi olduğu bilinen bu hareket, uluslararası bir birliktir. Temel argümanları, yemeğin, aile, ülke, ulus gibi kimlik öğeleriyle çok yakından ilişkili olduğu, bir sosyalleşme aracı olarak kabul edildiği, sadece yeme eylemi değil yerel üretim, sunum, sağlıklı olma, özgün koku ve tatların korunması gibi birçok boyutu içermesi gerektiği şeklinde ifade edilmiştir²⁸.

²⁶ Bkz. Özlem Candan-Cengiz Hergül, *a.g.m.*; M. Görkem Bilgi, “Türkiye’nin Sakin Şehirlerinde Permakültürel Koruma Planlama Yönetim Eğitim Pratikleri”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitüsü Dergisi*, S. 29, 2013; B. Cemile Karadeniz, “Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Sakin Şehir Perşembe”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7/29, 2014; E. Battal Keskin, “Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış: Yavaş Şehirler (Cittaslow).” *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 8/01, 2012; Selin Mutdoğan, “Seferihisar Örneğinde Sakin Şehir Hareketi”, *Green Age Symposium Mimar Sinan Fine Arts Faculty of Architecture 6-8 December 2010 İstanbul Türkiye*. <https://surdurulebilirfikirler.files.wordpress.com/2012/05/seferihisar.pdf>; Özlen Özgen, “Seferihisar: A Sustainable Place In a Fast World”, *Milli Folklor*, 24/95, 2012; Veli Sırım, “Çevreyle Bütünleşmiş Bir Yerel Yönetim Örneği Olarak ‘Sakin Şehir’ Hareketi ve Türkiye’nin Potansiyeli”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 1/4, 2012; Serdar Şahinkaya, “Bir Yerel Kalkınma Modeli: Cittaslow ve Seferihisar Üzerine Değerlendirmeler”, 2010?, (Sayfa numarası yok); İsmail Şahin-S. Ziya Kutlu, *a.g.m.*.

²⁷ Tunç Soyer, Cittaslow Türkiye Ağ Koordinatörü ve Seferihisar (İzmir) Belediye Başkanı. Burada e-posta aracılığıyla kurulan bağlantı sayesinde 16.09.2015 tarihinde alınan görüşler verilmiştir.

²⁸ Wendy Steele, “Do We Need a Slow Housing Movement?”, *Housing Theory and Society*, 29/2, 2012, s. 180; Jaimee Semmens-Claire Freeman, *a.g.m.*, s. 358; İsmail Şahin-S. Ziya Kutlu, *a.g.m.*, s. 57; Veli Sırım, *a.g.m.*, s. 119-125; E. Battal Keskin, *a.g.m.*, s. 88; Selin Mutdoğan, *a.g.m.*, s. 2-5; M. Görkem Bilgi, *a.g.m.*, s. 48-50; Serdar Şahinkaya, *a.g.m.*, s. 1-3.

Daha önce açıklandığı üzere sakin şehir hareketi öncelikle yavaş yemek hareketinden ilham almıştır. “Yavaş yemek hareketi doğrudan küreselleşmeye karşı- McDonalds, Starbucks, Wal-Mart, Tesco ve diğer hızlı dünya ikonlarının amansız hegemonyalarını sınırlandırmak için kültürel bir barikat olarak tasarlanmıştır.”²⁹ 1986 yılında Roma’nın merkezinde açılan Mcdonalds’a tepki olarak doğan halk hareketi kısa sürede karşılık bulmuş ve dünyaya hızlı yemek karşısında bir alternatif olarak yayılmıştır. Hareketin yemek yeme tarzından, yemek türlerine, yerel üretim ve özel tariflere kadar yaygınlaşan bir içeriği vardır.³⁰ Bu hareketin devamında 1999 yılında, Greve-in Chianti belediye başkanı Paolo Saturni’nin öncülüğünde sakin şehir hareketi ortaya çıkmıştır. Böylelikle yavaş yemek hareketinin bir uzantısı olarak ortaya çıkan *sakin şehir* hareketi, 15 Ekim 1999 tarihinde İtalya’nın Orvieto şehrinde, Chianti, Orvieto, Bra ve Positano kentlerinin belediye başkanları ve Yavaş Yemek Hareketinin kurucusu Carlo Petrini tarafından imzalanan sözleşmeyle resmen kurulmuştur. Sözleşme, 28 madde ve 5 ek metinden oluşan bir tüzük ile kuruluşu, organları, üyelik şartları, birliğin logosu ve bu logonun kullanım şartlarını içerir³¹. Birliğin logosu, yavaşlığın ve kalıcılığın simgesi olarak salyangozdur. Salyangoz kabuğu üzerinde geçmiş ve bugünü simgeleyen şehrsel bir doku bulunur. Bu simge gelişme ve ilerleme karşıtlığından çok yavaş ve nitelikli bir ilerlemeyi gösterir (Resim-1).

Sakin şehir hareketi uluslararası bir ağ oluşturarak gün geçtikçe yeni üyeler edinmektedir. Üyelik için gerekli kriterler, çevre, altyapı, yerel üretimler misafirperverlik gibi 7 ana başlık ve onların altında detaylandırılmış 59 maddeden oluşur. Ek olarak özel koşulları içeren 3 madde de vardır. Üye olmak isteyen şehrin, 50 bin nüfusun altında olmak kaydıyla, yerine getirilmesi gerekenler üzerinden yapılacak puanlamada en az 50 alması beklenir. Söz konusu kriterlerin ana başlıkları şöyledir:³²

- 1- Çevre Politikaları
- 2- Altyapı Politikaları
- 3- Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları
- 4- Tarımsal Turistik Esnaf ve Sanatkârlara Dair Politikalar
- 5- Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim İçin Planlar
- 6- Sosyal Uyum
- 7- Ortaklıklar (Yavaş Yemek/Slowfood)

Resim 1-Sakin Şehir Hareketinin Logosu

II- Sakin Şehir Felsefesi

Küreselleşme birçok boyutu ile olumlu ve olumsuz anlamda tartışılmaktadır. Tüm

²⁹ Heike Mayer-Paul Knox, “Small-Town Sustainability: Prospects in the Second Modernity”, *European Planning Studies*, 18/10, 2010, s. 1552.

³⁰ Heike Mayer-Paul Knox, *a.g.m.*, s. 1555.

³¹ Bkz. İsmail Şahin-S. Ziya Kutlu, *a.g.m.*, s. 58; Wendy Steele, *a.g.m.*, s. 181; Lisa J. Servon-Sarah Pink, “Cittaslow: Going Glocal In Spain”, *Journal of Urban Affairs*, 37/3, 2015, s. 328.

³² Ayrıntı için <http://cittaslowturkiye.org/uyelik/>

dünyada mekânsal sistemleri doğrudan ya da dolaylı olarak bu derece kapsayıcı şekilde etkileyen başka bir fenomen bulmak güçtür. Dolayısıyla da yerel ya da küresel ölçekte herhangi bir olayın bu kavramla ilişkili olarak açıklanabilmesi mümkündür. Kavramın bu geniş etki alanı, sosyal, ekonomik, çevresel, psikolojik, siyasi ve kültürel tüm birikimleri içine almış olduğunu gösterir. Kökeni ya da ortaya çıkışı bir yana günümüz dünyasındaki varlığı bile bu içerik açısından kapsamlı bir inceleme gerektirir. Burada amaç, küreselleşme ve onun sonuçları yerine, sakin şehir kavramının küreselleşmenin hazırladığı şartlar altında nasıl ortaya çıktığını tartışmaktır. Bunun için öncelikle küreselleşmeyi ortaya çıkaran temel dinamik olan ilerlemeci kapitalizmin sonuçları üzerinde durulmalıdır³³. İlerlemeci kapitalizmin sınır tanımayan ilkeleri, tüm dünyadaki her mekân parçasının kullanılabilir olduğunu var sayar. Bu nedenle de ülkeler arasında siyasi, sosyal ve kültürel fark gözetmeksizin ulaşabildiği her yere gider. Bu alanlarda faaliyetlerini sürdürmek için belli mekân kalıpları inşa eder. Uluslararası şirketlerin binaları, dağıtım ve ulaşım sistemleri, mekânla ilgili düzenlemeleri ortak ve simgesel bir görünüme sahiptir. Bu durumda peyzaj kıtalar arasında çok uzak mesafelerde bile aynılık gösterecek bir hal alır. “Küreselleşmenin dünyayı aynılaştırdığı ve düzleştirdiği söylenir. Öyle ki nereye giderseniz gidin aslında yola çıktığımız yerden ayrılmış, hiçbir yeri geride bırakmış olmazsınız. McDünya’da her şey aynıdır.”³⁴ Bu çalışmanın düşünsel temellerinden biri de bu aynılık durumunu sakin şehir hareketi ile ilişkilendirmektir. İnsanın bireysel ya da toplu halde geliştirdiği faaliyetlerde, mekânın şekillendirici etkisi coğrafyacıların temel felsefi düşüncelerinden biri olmuştur. Hatta bir dönem bu etki vazgeçilmez bir kesinlikle birçok coğrafyacı tarafından savunulmuştur³⁵. Bu şekillendirmede kültür ve tarihin etkisi Ritter’in ya da daha sonra Sauer’in katkıları ile gerçekleşmiştir. Coğrafyanın temel konusu olan benzerlik ve farklılıkların, sadece mekân üzerinden açıklandığı çok güçlü bir düşünsel akım hala güncelliğini korur. Ancak, günümüz mekânlarının planlanması ve kullanımı ile ilgili sorunlar, artık sadece mekân özellikleri ve doğal süreçler ile açıklanamamaktadır. Küreselleşme coğrafi düşünce için de önemli bir etken olmuştur. Dolayısıyla, küreselleşme, beşeri üretimler üzerindeki mekânsal etkileri sıfırlamaya devam ettikçe, yerellik, özgünlük veya orijinallik durumlarının kaybolmasına neden olacaktır. Bu konunun sadece bir yönüdür.

Benzerlik ve farklılıkların ortadan kalkması sonucu *aynılaşmak* henüz insanlığın bütünüyle yaşamadığı bir deneyimdir. Sonuçlarının sağlıklı tahmin edilebilmesi bazı öngörülere dayandırılmasına bağlıdır. Örneğin, insan toplulukları tarih boyunca farklı ve bazen de aynı özelliklere sahip mekânlarda, farklı üretimler ortaya çıkarmışlardır. Bu durumun nedenleri birçok şekilde açıklanabilir ama ortada böyle bir tarihi gerçek vardır. Dolayısıyla mekânsal koşulların etkisiyle ortaya çıkan kendine özgü üretimlerin ortadan kalkması dünya toplumları için çok olumlu bir deneyim olmayacaktır. Beraberinde siyasal, sosyal, ekonomik ve psikolojik birçok sorunu da getirecektir. Oysaki küreselleşme, aynılaşmayı yaygınlaştıran bir etki yapar.

³³ Lisa J. Servon-Sarah Pink, *a.g.m.*, s. 327.

³⁴ Kemal Sayar, *Yavaşla*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2007, s. 13.

³⁵ Determinizm konusunda Bkz. Erol Tümertekin-Nazmiye Özgüç, *Coğrafya Geçmiş, Kavramlar ve Coğrafyacılar*, Çantay Yayınevi, İstanbul 2000, s. 196-210.

Aynılaşmak kadar tehlikeli görülen bir diğer kavram hızlılaşmaktır. Hızlılaşmak, teknoloji sayesinde, gün geçtikçe çeşitlenen faaliyetler örüntüsü halinde kendini gösterir. Hızlı ulaşım, hızlı büyüyen tarım ürünü, hızlı haberleşme, hızlı yemek ve tümüyle hızlanan bir toplumsal hayat. “Hızla birlikte daha uzak mesafelere gidiyor ve zamanımızın çoğunu yine yollarda harcıyoruz. Hız mimariyi de değiştiriyor: Artık revnaklı şehirlere durup temaşa edeceğimiz süslemeli oymalı binalara ihtiyaç yok.”³⁶ Sosyologlar ve psikologların uzaktan görerek haber verdikleri hızlılaşmanın getireceği sorunlar, sadece mimari ile ilgili olarak ortaya çıkmaz. Otoyolların, “yer duygusunu yok ederek zaman ve mekânı sıkıştırarak her şeyin aynı olduğu bir yaşantı”³⁷ sunması da hızlı yaşamın bir parçasıdır. Her geçen gün hızlılaşmak, insan yapısına ve doğaya ne kadar uygundur? Duygular hızlandırılması mümkün olmayan kendine has bir zamanlama ve ritme sahiptir. Pedagojideki olgunlaşma kavramında olduğu gibi, bir işi yapma becerisi için gerekli ön koşulların oluşması, belli bazı süreçleri gerektirecektir. İnsanın duygusal yapısına ters yönde giden hızlılaşma eğilimi, beraberinde problemler de getirecektir. İnsan bedeni ve ruhunun dışarıdan enjekte edilen hız güdümüne karşı ruhsal ve bedensel hastalıklar üreterek tepki vermesi olasıdır. Çağın insanının hızlı yaşama uğruna kaybettiği, düşünürler ve psikologlar tarafından bir tehlike olarak görülmektedir³⁸.

Sürekli hareket ve yer değiştirme topraktan tabiattan kopuş anlamına gelmektedir. Dünya toplumları bir bir *daha çağdaş* görünümüne büründükçe, kendi doğasından da uzaklaşmakta, tüm deneyimlerini ve geleneklerini arkada bırakarak, önceden tasarlanan bir plana göre şekil almaktadır. Yalnızlaşma, gelenekselin bozulması, gelir dağılımındaki açıklığın artması, kontrol hastalığı, yeterince bireyselleşememe, toplum olma bilincinden uzaklaşma kargaşası bu durumun diğer yönleridir. “Ruhun aradığı yekparelik ve benzerlik değil, toplumda zaten var olan renklilik ve çeşitliliştir.”³⁹ Dolayısıyla da küreselleşme faydalı yanlarına rağmen, bu olumsuzluklar nedeniyle ciddi şekilde sorgulanmaya başlanmıştır.

Yavaşlama hareketi/*Slow movement* bütün dünyada birçok konu ile ilişkili olarak ortaya çıktığında, yukarıda belirtilen sosyal ve psikolojik durumlar başrol oynamıştır. Hareketin gerçek amacı kapitalizm ya da modernite karşıtlığı değildir. Burada temel vurgu “zaman paradır/*time is money*”⁴⁰ gibi mottoları olan ve parayı merkeze alan kapitalist politikaların ortaya çıkardığı yan etkilerin yok edilmesi çabasıdır. Bu merkezde “McDonalds ve diğer küreselleşme ikonlarının, kültürel ve ekonomik tekdüzelik ve standartlaşma”⁴¹ oluşturduğu mekânların sınırlandırılması amaçlanır. Özellikle Steele’nin değerlendirmesinde kullandığı hızlı kapitalizm/*fast capitalism* yerine eşit sürdürülebilirlik önerilmiştir⁴². Bu yavaş hareketinin sadece ekonomik boyutudur.

³⁶ Kemal Sayar, *a.g.e.*, s. 11.

³⁷ Kemal Sayar, *a.g.e.*, s. 13.

³⁸ Milan Kundera, *Yavaşlık*, (çev. Özdemir İnce), Can Yayınları, İstanbul 2015; Kemal Sayar, *a.g.e.*.

³⁹ Kemal Sayar, *a.g.e.*, s. 220.

⁴⁰ Wendy Steele, *a.g.m.*, s. 179.

⁴¹ Wendy Steele, *a.g.m.*, s. 179.

⁴² Wendy Steele, *a.g.m.*, s.180.

Yavaş hareketi, başlı başına insan odaklı olduğundan, beşeri sistemler içinde yer alan insan faaliyetlerinin tümü ile ilişkilendirmek mümkündür. Dolayısıyla bu felsefenin savunucuları, yavaş yemek, sakin şehir, yavaş konut ve yerleşme kavramlarını da üreterek bu alanlarda uygulamalar başlatmışlardır. Bir felsefe olarak yavaş hareketi hâlihazırda ana akım düşünce tarzlarına alternatif olarak görülmüştür yani alternatif felsefeden doğar⁴³. Yavaş hareketi aynı zamanda antropolojik bir harekettir. Bu harekette algının çok önemsendiği, tat, koku ya da mekânsal dokuların buna göre düzenlendiği, gelenek kalıplarına dikkat edildiği gerçeklerinden hareket edilirse, hem somut hem de soyut değerlerin korunması ve sürdürülmesi söz konusudur⁴⁴.

Yavaş hareketi içinde gelişen sakin şehir/Cittaslow kavramı hareketin mekânsal düzenlemeleri ve mekân üzerindeki insan yaşantılarını içine alan kısmıdır. Sakin şehir hareketi ile ilgili çalışmalarında Servon ve Pink'in kullandığı *glocal* kavramı kısaca bu hareketin durduğu yer hakkında fikir verir. Kelimedeki ilk hece, İngilizce *Glo* globalization/küreselleşme'den, ikinci hece *cal* de İngilizce local/yerel den gelerek bir kavramda birleştirilmiştir. Bu düşüncenin temelinde yerellikten uzaklaşmadan küreselleşme yatar. Aynı çalışmada, bu kavramı geliştirme nedeni olarak, *sakin şehirlerin bir yandan yerelliği koruyarak öte yandan da birbirleri ve dünya ile küresel ilişkiler kurarak var oldukları* belirtilir. Servon ve Pink, "Sakin Şehirler, şehirlerarası yarışmanın yüreklendirilmesi girişimi yoluyla, neoliberal bir varsayım olarak başarılı bir gelişimin anahtarı olan büyümenin, küresel ve yerel meydan okuma ilişkisi vasıtasıyla nasıl başarılacağı" konusunda şunu öne sürmektedirler. Bu şehirlerdeki bakış açısı 'yerel iyidir' den ziyade korunmalıdır ve 'küresel kötüdür' den ziyade sınırlandırılmalıdır, dahası ikisi arasında verimli bir geçişlilik olmalıdır⁴⁵ şeklindedir. Hareketin felsefi altyapısında, dengeli ve sürdürülebilir bir boyut vardır. Birçok yerde de bu küresellik karşılığı değil tek taraflı olarak artan bir durma sağlıklı bir müdahale olarak tanımlanır. "Yavaş hareketi günümüz hızlı modernleşmesine ve insanların tek tipleştirilerek bir tüketim kalıbı içine sokulmasına tepki olarak doğmuş, kültürel nitelikli toplumsal bir harekettir⁴⁶. Tanımlamaların farklı tarafları olsa da toplumsallık vurgusu dikkat çekicidir. "Sakin şehrin arkasındaki ideal basittir. Ortak refah için, gastronomik kaynakların, yeni teknolojilerin kullanımı ve yerel çevrenin kalitesi olarak görülen iyi yaşam kavramı vurgulanır."⁴⁷ Aynı şekilde kavramın eleştirel bir boyutu da vardır. Bu eleştirel boyut karşı çıkış ya da yok sayma yerine daha iyisini ortaya koyma çabası olarak tanımlanabilir. "Sakin şehirler, şehir tasarımı ideolojisinden çok ötedir ve tam olarak küresel tüketici kapitalizm ile ilgili olan görsel, koku, tat, ses ve dokunma eleştirisi ileri sürer."⁴⁸

⁴³ Jaimee Semmens-Claire Freeman, *a.g.m.*, s. 357.

⁴⁴ Bkz. Sarah Pink, "Sense and Sustainability: The Case of the Slow City Movement", *Local Environment*, 13/2, 2008.

⁴⁵ Lisa J. Servon-Sarah Pink, *a.g.m.*, s. 332

⁴⁶ İsmail Şahin-S. Ziya Kutlu, *a.g.m.*, s. 56.

⁴⁷ Mara Miele, "CittaSlow: Producing Slowness Against the Fast Life", *Space and Polity*, 12/1, 2008, s. 137.

⁴⁸ Mara Miele, *a.g.m.*, s. 139.

Sakin şehirlerde var olan bazı uygulamalar birbiri ile ilişkili giden yerel-küresel ilişkisinin daha iyi anlaşılmasına yol açar. Örneğin bu şehirler küçük olmalarına rağmen *uluslararası bir ağ içinde hareket ederler*⁴⁹ ve bu da onları yeterince küresel yapar. Öte yandan, bireysel kimlik üretme ya da var olan kimliklerini koruma çabası içindedirler. Özellikle, yerel ekonominin küresel üretim sistemleri karşısında darmadağın olduğu, tutunamadığı çağımızda, yerel ekonominin tekrar canlandırılması bireyselleşmenin en önemli parçasıdır. Yarışmacı ve büyüme merkezli ekonomilerin temel çıkış noktası hazır üretim çözümleri, mono kültürel olan özel, özgün üretimleri tehdit eder⁵⁰. Yerel ekonominin canlanması ve şehre özgü kimliğin elde edilmesinde bu üretimlerin büyük rol oynadığı sakin şehir uygulamalarında da açıkça görülmüştür

III- Uygulamalar

Sakin şehir hareketi bir düşünce akımı olmanın dışında aynı zamanda ekonomik, sosyal, kültürel ve idari boyutları olan bir uygulamalar bütünüdür. İçinde bugün ve geleceği de barındıran, eğitim veren, planlayan ve yaşayan bir harekettir. Yerellik ve özgünlük ön plana çıktığı için bu uygulamalar da yere özgü ve orijinal olarak ortaya çıkmıştır. İtalya başta olmak üzere, dünyanın her yerinde ve Türkiye’de, birçok farklı uygulama örneğinin olmasının nedeni de budur (Harita-1).

Sakin şehir uygulamaları bir sürdürülebilir kalkınma planı olarak nitelenmemelidir. Sakin şehirleri sürdürülebilir kalkınma ile açıklamanın yetersizliği, sürdürülebilir kalkınma uygulamalarında görmeye alışık olunmayan, yerelliğin korunması, çevreye duyarlılık ve kültürel çeşitliliğin sürdürülmesi konularının yer almasındandır⁵¹. Kentler sürdürülebilir kalkınma ile sadece büyüme yönüne doğru itilirken, sakin şehirde daha çok koruma ön plana çıkar. İtiraz edilen şey “hız, düşük kalitede eşitliklessiz bir yaşamın olduğu adeta kopyalanmış gibi birbirinin aynı yapılar ve yaşam tarzlarından oluşan, yerel tarih ve kültürel özelliklerin göz ardı edildiği bir ortamın oluşumu”⁵²dur. Örneğin sürdürülebilir kalkınma uygulamalarında bilinen kırsal turizm faaliyetleri yer alır. Burada ise esas amaç doğrudan ve sadece turizmin geliştirilmesi değildir⁵³. Yapılan etkinliklerin şehir halkına yönelik olması bunun en güzel kanıtıdır. Ancak yine de bir ekonomik faaliyet türü olarak turizm desteklenmektedir. Eğer şehrin başka bir geleneksel ekonomisi varsa o da en az turizm kadar desteklenir ve geliştirilir. Hem Pals (İspanya) hem de Mora (İspanya) belediye başkanları bir açıklamalarında çabalarının şehirde yaşayan halkın yaşam kalitesini yükseltmek olduğunu vurgulamıştır⁵⁴. Sakin şehir hareketinin teknoloji ve markalaşma süreci⁵⁵ olarak tanımlanmasının nedeni de bu duruşudur.

Sakin şehir uygulamaları yukarıda belirtilen hedefler doğrultusunda farklılaşır. Sürekli vurgulanan yerellik nedeniyle yerele özgü olanı ortaya çıkarmayı

⁴⁹ Jaimee Semmens-Claire Freeman, *a.g.m.*, s. 357.

⁵⁰ Lisa J. Servon-Sarah Pink, *a.g.m.*, s. 334.

⁵¹ İsmail Şahin-S. Ziya Kutlu, *a.g.m.*.

⁵² İsmail Şahin-S. Ziya Kutlu, *a.g.m.*, s. 57

⁵³ Lisa J. Servon-Sarah Pink, *a.g.m.*, s. 334.

⁵⁴ Lisa J. Servon-Sarah Pink, *a.g.m.*, s. 335.

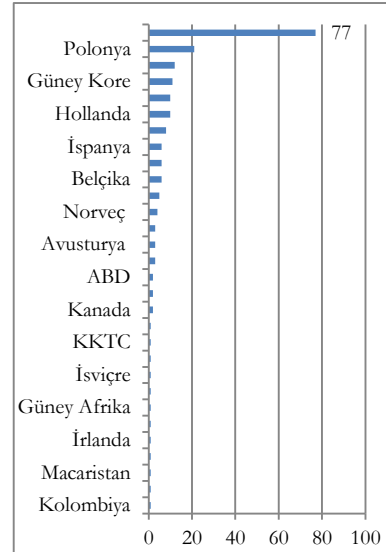
⁵⁵ Lisa J. Servon-Sarah Pink, *a.g.m.*, s. 338.

amaçladığından bazen yemek, bazen geleneksel bir üretim tarzı, bazen tatlar veya sunumlar gibi birçok alan tek tek ya da bir arada uygulama konusu olabilir. Bunlar okullarda yemek programları uygulanması, tat laboratuvarları, ürünlerin tanınması ve ürünlerin birbiri ile ilişkilendirilmesi gibi çeşitli parçalara ayrılmıştır⁵⁶. Sakin şehir hareketi ilk olarak Orvieto (İtalya)'da başladığından ilk uygulama örnekleri burada gerçekleşmiştir. Ancak hareketin yeni takipçilerinin kendilerine özgü yeni uygulamalara imza attıkları görülür. Bu durum "Sakin şehir hareketinin belki de *en ilginç üretimi*"⁵⁷ olarak nitelenmiştir. Diğer bir önemli konu, yerleşmeyi oluşturan maddi unsurların binaların üstyapı ve alt yapının sakin şehir felsefesine uygun şekilde düzenlenmesi ya da zaten uygun olanların korunup güncellenmesidir. Somut ortamda yapılan bu düzenlemeler halkın psikolojik durumu ve sosyolojik faaliyetlerinin de şekillenmesini sağlar. Buna uygun aktiviteler, yeme içme düzeni, alışkanlıklar, hobiler ve meslekler ortaya çıkar.

2015 yılı itibariyle dünya çapında 33 ülkede toplam 203 sakin şehir bulunmaktadır⁵⁸. Dağılımlarına bakıldığında ise bazı ülkelerde sadece 1 sakin şehir varken, ülkemizde 10, ve hareketin başladığı İtalya'da 77 sakin şehir olduğu görülür (Şekil 1, Çizelge 1).

Ülke	Şehir Sayısı	%
Kolombiya, Macaristan, Finlandiya, İzlanda, İrlanda, Japonya, Güney Afrika, İsviçre, İsveç, Tayvan, KKTC, Yeni Zelanda	1	1
Kanada, Danimarka, ABD	2	
Avustralya, Avusturya, Çin	3	2
Norveç	4	
İngiltere	5	3
Belçika, Portekiz, İspanya	6	
Fransa	8	4
Hollanda, Türkiye	10	5
Güney Kore	11	
Almanya	12	6
Polonya	21	10
İtalya	77	38
TOPLAM	203	100

Çizelge 1- Ülkelere Göre Sakin Şehir Sayılar

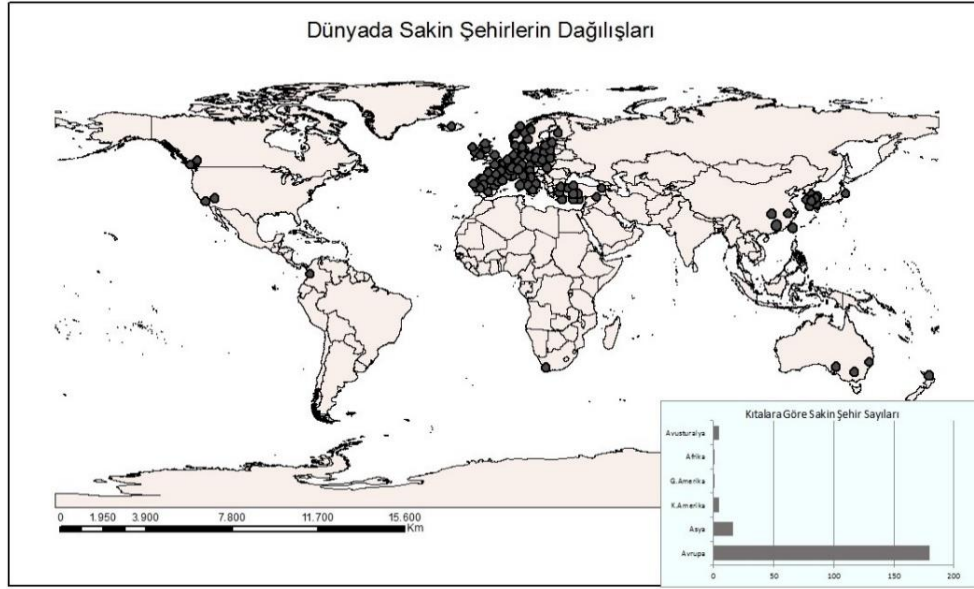

Şekil 1- Ülkelere Göre Sakin Şehirler

⁵⁶ Mara Miele, *a.g.m.*, s. 143.

⁵⁷ Mara Miele, *a.g.m.*, s. 142.

⁵⁸ Bkz. Ekteki liste.

Şekil 2- Dünyada Sakin Şehirlerin Dağılımları⁵⁹

Sakin şehirlerin dünyanın hemen her yerinde olması bir yana, dağılımda Avrupa kıtasının birinci sırayı alması önemli bir konunun altını çizer (Şekil 2). Sakin şehir felsefesinin, küreselleşme ve onun getirdiği tek tipleşmenin en yoğun görüldüğü, yerelliğin hemen hemen ortadan kaybolmaya başladığı Avrupa için bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığı açıktır. Avrupa'nın ihtiyacını karşılamaya yönelik olan bu hareket ve sonrasında ortaya çıkan uygulamalar, başka yerlerde nasıl karşılık bulmuştur sorusunu cevaplamak için henüz çok erkendir. Ancak, Yeni Zelanda'daki uygulamalar hakkında yapılan bir araştırma, bu konuda ön fikir verebilir. Semmens ve Freeman yaptıkları çalışmada çarpıcı sonuçlara ulaşmışlardır. Yeni Zelanda'daki sakin şehirleri incelemişler, buradaki sakin şehir hareketini, sonuçları ve gelişimi açısından değerlendirmişlerdir. Araştırmada, Yeni Zelanda'nın Avrupa toplumları gibi buna hazır olmadığı, seçkin bir düşünce biçimi olarak Avrupa'da daha kolay uygulanmasının doğal olduğu öne sürülmüştür. Ayrıca, eşitlik düşüncesinin toplumun her tabakası tarafından kabul edilmesi gerektiğinin, bu yaygınlaştığında ancak sakin şehir uygulamalarının anlamlı olacağı aksine sosyal adaletsizlikler ve yasal düzenlemeler gibi problemlerin ortaya çıkabileceğinin altı çizilmiştir⁶⁰. Sonuçta Yeni Zelandalılar henüz sürdürülebilir kalkınma önceliklerinin olmadığını, bu bağlamda *CittaSlow* hareketinin de daha uzun bir süreçte etkili olmayacağını öne sürerler. Çözüm için "Belki de ekonomik gelişme stratejilerini en geniş aralıkta değerlendirmek ve geniş bir süreçte planlayarak *rahat şehir* (metinde böyle ifade edildiği için) yaklaşımına sahip çıkmak Yeni Zelanda'nın kendine has ekonomik ve sosyal çerçevesi içinde onları adapte

⁵⁹ Harita <https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=zcwCoZCT40sw.kVPCxTjntVZQ&hl=it> adresinden 08.08.2015/ 13:15 itibarıyla alınan bilgilere göre hazırlanmıştır.

⁶⁰ Jaimee Semmens-Claire Freeman, *a.g.m.*, s. 372.

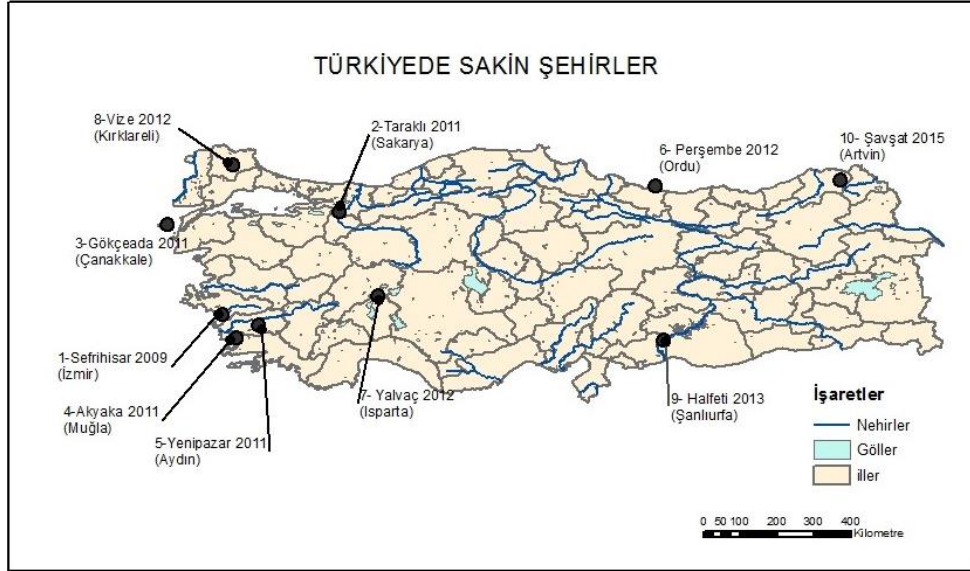
ederek Cittaslow'un bir parçası olmak gerekir" şeklinde bir öneri sunmuşlardır. Bu tespit sakin şehir kavramında olumlu olarak sayılan tüm faktörlerin belli şartlara bağlı olarak ortaya çıktığını gösterir. Uygulamada mutlak başarı sağlanamayabilir ve bunun nedeni yerel koşullardaki olumsuzluklar olabilir. Araştırmanın bir diğer tespiti uygulama ile ilgili konularda hâlihazırdaki yasal çerçevenin durumudur. "Dahası Cittaslow kavramı, onun yasal çerçevesi ve tanımlanmış kriterlerinden anladığımız, üstesinden gelinmesi gereken farklı uluslararası içerikler yüzünden yavaşlık-slowness kavramının daha kapsamlı sürdürülebilirlik tartışmaları ile birlikte daha açık bir şekilde konumlandırılmasıdır." Bu değerlendirmede de yerel özelliklere göre yapılan planlamaların, yasal çerçeve başta olmak üzere, ekonomik, sosyal ve siyasi farklılıklarla mücadele etmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Sakin şehir uygulamaları ile ilgili çeşitli yönlerini açığa çıkarmaya odaklanmış başka araştırmalar da vardır. Bu çalışmalarda, algısal pratiklerin geliştirilmesi, ekonomik veya idari düzenlemeler dışında, toplumsal ve geniş çaplı hareket olması vurgulanan bir diğer konudur. Örneğin beceri geliştirme konusunda Pink tarafından verilen örnekler, bu algısal dönüşümün göstergesidir. Dolayısıyla Sakin şehir uygulamalarının derinlikli bir felsefi boyutu, aynı zamanda antropolojik ve sosyolojik nitelikleri olduğu açıktır. "Bu, hem tatlar ve dokular, hem de ürünler ve yerel kaynakların dokusunun devam ettirilmesi ve Petrini'nin işaret ettiği gibi tarımın gelenek ve uygulaması için bilgi ve beceri algısı, yani çiftçilik teknikleri, yemek hazırlama ve diğer zanaatların becerilerin bildirilmesi anlamına gelir. Bu, yerin özgünlüğünde devamlılığı korumayı, temeli, bilgi ve pratikte algısal becerinin nesiller arasında iletilmesidir."⁶¹ Hareketi değerlendirirken, hareketin doğrudan şehir sakinleri ile ilgili olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Kalkınma planlarında baskın olan ekonomik ve idari argümanların yerine, sakin şehir hareketinde uygulamaların toplumun tüm bireylerini ilgilendirecek ve kültürel niteliklerle bağlı olarak günlük yaşam aktivitelerini kapsayacak şekilde genişlediği görülür. Uygulamaların bir diğer yönü, yereli korumayı hedef almasına rağmen, tamamen küresel bir organizasyon ya da düşünce akımı haline dönüşmesidir (Harita:1). Belli kriterler altında dünyanın tümüne açık bir yapısı vardır. Bunun temelinde de sürdürülebilir bir dünya oluşturmaya doğru gidiş vardır. Gönüllü olarak çalışan insanların kurdukları iletişim ağları, dünyadaki diğer sakin şehirler arasında bağlantı kurmayı da sağlar.

Sakin şehir uygulamaları her şehre özel olarak geliştiğinde kendi içinde bir çeşitlilik ve zenginlik oluşturur. Bunun bir sınırı yoktur. Bir yerde geleneksel sepet örgüsünün devam ettirilmesi varken, diğerinde bir yemeğin geleneksel pişirilme ve sunulma yolları korunur. San Vincenzo (İtalya)'da yerel adı *La Palamita* denilen yerel bir balığın, geleneksel yollarla avlanması uygulamaları vardır⁶². Dünyanın farklı yerlerinde gelişen bu uygulama örnekleri, tüm yönleri ile yerelin korunması ve küresel sistemin bundan haberdar edilmesi şekildedir.

⁶¹ Sarah Pink, *a.g.m.*, s. 100.

⁶² Mara Miele, *a.g.m.*, s. 145.

Şekil 3- Türkiye’deki Sakin Şehirlerin Dağılışı⁶³

Türkiye’nin ilk sakin şehri Seferihisar (İzmir)’dir. “Seferihisar altyapı çevre estetiği, misafirperverlik, yavaş yemek gibi başlıklar altında 52 kritere göre (2009’da) değerlendirilmiş ve yüzde 73 düzeyinde uygunluk sağlamıştır⁶⁴. Takip eden yıllarda ve kısa süre içinde sakin şehir sayısı 10’a yükselmiştir (Harita-2). Ülkenin farklı bölgelerinde kıyı ya da iç kesimlerde birbirinden farklı niteliklerde olan sakin şehirler, uygulama bakımından henüz çok yenidirler. Uygulamaların başlangıç safhasında olması bu konuda genel yargıların oluşmasını engeller. Ancak yine de konu ile ilgili yapılmış bazı araştırmalar uygulamalar hakkında fikir verecektir. Sakin şehir kavramı, yerleşme coğrafyası dışında, turizmciler, ekonomistler, işletmeciler, yerel yönetim ile ilgili disiplinler ve sosyal bilimlerin diğer kollarını da ilgilendirecek kadar geniş bir içeriğe sahiptir. Bu nedenle ülkemizde farklı disiplinlerce yapılan incelemeler, kendi açılarından değerlendirmeler içerir. Ülkemizdeki uygulamaları inceleyen Sungur, sakin şehir hareketi ile ilgili şu uygulamaları sıralamıştır. “Ev pansiyonculuğu, halıcılık lokantacılık, çay ve kahvaltı salonu işletmeciliği, deri ve keçeden üretilen el sanatları, geleneksel lezzetler üzerine mekân işletmeciliği, konserve tarhana reçel, kurutulmuş sebze vb. üretme, organik tarım hayvancılık gibi işlerin çoğu kadınların ev içi rollerinin ya da becerilerinin devamı niteliğinde karşımıza çıkmaktadır.”⁶⁵ Burada kadınların iş hayatına katılması bakımından bu hareketin son derece anlamlı olduğu işaret edilmiştir. “Böylelikle kadın emeğinin daha görünür hale gelmesi, kadının ekonomik ve sosyal

⁶³ Harita <https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=zcwCoZCT40sw.kVPCxTjntVZQ&hl=it> adresinden 08.08.2015/ 13:15 itibarıyla alınan bilgilerle hazırlanmıştır.

⁶⁴ Serdar Şahinkaya, *a.g.m.*, s. 15.

⁶⁵ Zerrin Sungur, “Türkiye’nin Sakin Şehirlerindeki Kadın Girişimciliğine Sosyolojik Bir Bakış”, *International Euroasian Economies Conference*, St. Petersburg-Rusya, 17/09/2013, s. 647.

statüsünün gelişmesi mümkün hale gelecektir.”⁶⁶ Bu ifade de sakin şehirlerin Türkiye uygulamaları ile ilgili olarak çalışma hayatı ve kadınlar açısından ortaya konulmuş önemli bir değerlendirmedir.

Bir sakin şehir olan Perşembe’yi inceleyen Karadeniz, ülkemiz küçük şehir yerleşmelerinde kültürel çeşitlilik ve yerel niteliklerin orijinalliği bakımından önemli olduğuna dikkat çekerken, Perşembe’nin bu yolla turizm ve ona dayalı kalkınmasına katkı sağlayacağını belirtir. Uygulamada kat edilecek çok yolun olduğu, özellikle yerel halkın bilgilendirilmesinin bu hareketin sürmesi bakımından çok önemli görüldüğü ifade edilmiştir⁶⁷. Türkiye’de en son olarak Şavşat (Artvin) sakin şehir hareketine katılmıştır.

Genel olarak çok yeni, olan sakin şehir hareketi, beraberinde başka birçok yeni uygulamayı da getirecek, Türkiye’deki küçük şehirlere bir dinamizm katacaktır. Bu yerleşmelerin yeni bazı deneyimler edinmesi anlamına gelir. Kendi çabaları ile küresel ağın içine giremeyen küçük şehirler, bir yandan yerelliklerini korurken öte yandan küresel sakin şehir ağına üye olarak dünyaya açılan bir pencereye sahip olacaklardır. Ancak Yeni Zelanda örneğinde olduğu gibi şehirlerin birçok açıdan bu uygulamalara hazır olması gerekir. Ülkemizdeki uygulamalar yerleşme coğrafyası ve farklı disiplinler tarafından daha fazla araştırılmaya muhtaçtır.

IV- Yerleşme Coğrafyası Açısından Sakin Şehir

Yerleşme coğrafyasının en temel konularından biri, gittikçe sayıları ve büyüklükleri artan şehirlerdir. Şehir konusunda uluslararası nitelikte kabul edilmiş standart bir tanımın olmamasının⁶⁸ nedeni, bu organizmanın birçok kriterden meydana gelmiş karmaşık yapısıdır. Genel bir fikir vermesi açısından, literatürde ulaşılan bazı şehir tanımlarına bakıldığında, hep bazı yönlerin altının çizildiği görülür. “Birden fazla fonksiyonun bir merkezde yürütülmesi ve bunun verdiği imkânlarla bağlı olarak geçimlerini farklı kaynaklardan sağlayan insanların bir araya gelmesi ile kalabalık nüfuslu yerleşme birimleri ortaya çıkmıştır. Buna kent, yerleşme tipine de kent yerleşmesi denir.”⁶⁹ Atalay’ın bu alıntıda altını çizdiği fonksiyon çeşitliliği ve kalabalık nüfus, başka tanımlarda da en önemli kriterler arasında yer alır. “Şehir içinde yaşayan insanların hemen bütün ihtiyaçlarını karşılayabildiği, fonksiyon alanlarına sahip, nüfusu 10 000 den fazla olan, belirli bir plana göre kurulmuş, alt ve üst yapı hizmetlerinin geliştiği, insanların önemli bir kısmının gelirini tarım dışı faaliyetlerden sağladığı yerleşim birimleridir.”⁷⁰ Bu tanımlamada da ekonomik faaliyetlerin oluşturduğu fonksiyon alanları ve nüfus kriterlerinin ön plana alındığı görülür. “Ticaretin endüstrinin ve ulaşımın merkezi olan şehirler, aynı zamanda siyasi idari teşkilat; kültür, fikir, edebiyat ve sanatın ibda mahalleri, bütün bu çeşit faaliyetlerin adeta bir nevi atölyeleridir”⁷¹ şeklinde tanımlayan Tanoğlu ise tüm bunların yanında, şehrin kendine özgü kültürel

⁶⁶ Zerrin Sungur, *a.g.m.*, s. 647.

⁶⁷ B. Cemile Karadeniz, *a.g.m.*, s. 104-105.

⁶⁸ Alparslan Aliağaoğlu-Abdullah Uğur, *a.g.e.*, s. 2.

⁶⁹ İbrahim Atalay, *a.g.e.*, s. 52.

⁷⁰ Servet Karabağ-Salih Şahin, *Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara 2003, s. 112.

⁷¹ Ali Tanoğlu, *Nüfus ve Yerleşme*, Baha Matbaası, İstanbul 1965, s. 200.

üretimlerini tanımına eklemiştir. Bu noktada, aslında, şehirselleşme nitelikleri, ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi ve nüfusun fazlalığı yanında, şehre özgü ortak yaşam tarzları ile soyut ve somut üretimlerle de ortaya çıkar.

Diğer alanlarda, özellikle de yönetim ile ilgili konularda şehir kavramının daha basit bir temele oturtulduğu görülür. İdari sınır ile belirlenmiş ve nüfus kriteri ile sınırlanmış tanımlamalar da böyledir. Örneğin TÜİK, yerleşmeleri, idari bir zeminde, nüfus miktarına göre sınıflandırır. Özçağlar'ın tanımı dikkate alındığında ise coğrafyacıların yerleşmeleri tanımlarken idari sınırları göz ardı etmemesi gerektiği vurgusu görülür. "Bünyesinde barındırdığı insanların hemen hemen bütün ihtiyaçlarını başka yerleşmelere muhtaç olmadan yerinde karşılayabilecek fonksiyonlara haiz olan alt ve üst yapı bakımından fazlaca eksiği olmayan 20 000'in üzerinde (veya 20 000'in biraz altında) nüfusu bulunan belediye örgütlü yerleşmelere şehir demektiriz."⁷² Görüldüğü üzere, yerleşmelerin ve özelde de şehirlerin tanımlanmasında birçok kriterin birden etkili olduğu bir bakış açısı mevcuttur. Böylece "şehir kavramı, daha fazla kriterin göz önünde bulundurulması gereken beşeri bir unsurdur."⁷³ Bu unsur, kendi içinde bir gelişime sahiptir ve yerleşmeler köyden şehre doğru giden bir değişim süreci yaşarlar. "Kentler kendilerinin potansiyel gücü olabilecek kırlardan öylesine kopmuşlardı ki evvelce her türlü gereksinimlerini kır örgütlerinden sağlarken, şimdi her kent yaşam düzenini kendisi kurmak zorunda kalmıştı"⁷⁴. Tunçdilek'in bu düşüncesi, aynı zamanda şehirleşmede evrimsel gelişimi ve tarihi derinliği de işaret eder.

Anadolu'nun çok geniş bir tarihe sahip olması şehir yerleşmelerinin de buna paralel şekilde köklü bir tarihe sahip olmasına neden olur. Dolayısıyla Anadolu şehir tarihini incelemek ve oradan şehre özgü gelişimsel veriler çıkarmak oldukça fazla bir iş yükü anlamına gelir. Burada sadece, şehir kavramının ve şehre ait uygulamaların tarihi süreçte birçok değişim geçirdiği, bu nedenle de bu tür tarihi derinliğe sahip yerleşim alanlarında şehrin tanımlanmasının daha da güçleşeceği belirtilmelidir. Üstelik son yüzyıllık dönem, değişimlerin en yoğun yaşandığı zaman dilimidir. Bu süreçte hem Türkiye'de hem de dünyada şehirleşmenin, nüfus miktarı, alan kullanımı, fonksiyonel çeşitlilik, mimari, şehre ait kültür ve sosyal ortam açısından hızla farklılaştığı bilinir. Türkiye'de Cumhuriyet dönemi ile başlayan kentleşme süreci, tarıma dayalı sanayi, planlı kalkınma dönemleri ile ticaret ve turizme dayalı gelişme hamleleri sayesinde şekillenmiştir⁷⁵. Yukarıda ifade edilenler ışığında, şehir coğrafyasının şehir tanımlamak dışında, değişim ve gelişimleri anlamak gibi bir görevi de vardır. Bu iş için sadece mekâna ait veriler yeterli olmaz. "Coğrafyacılar, mekânı biçimlendiren faktörleri ve insanla mekân arasındaki ilişkileri ortaya koyabilmek için gittikçe daha çok birbiriyle rekabet eden ekonomik gelenekler arasında gidip-gelmek ve onları anlamak zorundadır."⁷⁶ Dönemin politik, sosyal, ekonomik, idari, bilimsel ve teknolojik tüm gelişmeleri şehir coğrafyası incelemeleri için önemlidir çünkü insan yaşamını etkileyen her şey, şehir yaşamını da

⁷² Ali Özçağlar, *a.g.e.*, s. 9.

⁷³ Hayati Doğanay, *a.g.e.*, s. 407-408.

⁷⁴ Necdet Tunçdilek, *a.g.e.*, s. 145.

⁷⁵ Necdet Tunçdilek, *a.g.e.*, s. 3-152.

⁷⁶ Erol Tümerkin-Nazmiye Özgüç, *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma*, Çantay Yayınevi, İstanbul 1999, s. 23.

etkiler.

Şehir coğrafyası çalışmalarının küreselleşme ve onun ortaya çıkardığı mega şehirler üzerinde yoğunlaşması son derece doğaldır. Bu şehirlerin gelişim hızları ve mekân kullanma biçimleri oldukça dikkat çekicidir. Sayıları dünyanın geri kalan şehirlerine oranla az da olsa küresel etkili büyük metropol alanları yeni dünya düzenini anlamada araştırmacılar için cazip imkanlar sunar. “Son yirmi yıldır ya da daha fazladan beri, küçük şehirlerle ilgili göreceli de olsa yetersiz sayılacak araştırma yapılmış, araştırmacılar sayesinde dikkatler daha çok büyük şehirler ve şehir bölgelerindeki küreselleşme ve teknolojik değişim etkilerine çekilmiştir.”⁷⁷ Nüfus nitelikleri ve mekân kullanımı açısından hiç de dikkat çekmeyen ve dar alanlı etkiye sahip diğer şehirlerin şehir coğrafyacılara anlatacakları bir şeyler yok mudur? Böyle zor sorular karşısında bilim alternatif fikirler üretmeyi teşvik eder. Kaygalak’ın coğrafyada postmodern arayışlar ile ilgili çalışmasında, postmodernistlerin (Lefebvre, Harvey ve Soja’nın başını çektiği) mekânın tanımlanmasında politik süreçlerin göz ardı edilmesine yönelik itirazları konu edilir. Mekânın sosyal olayların bir parçası olarak görülmesi, geleneksel bakış açısında değişimlere neden olur. “Her bölgenin, coğrafyanın kendine has bir öyküsünün olduğu, her bir mekândan öğrenilecek bir şeylerin olduğu, coğrafyadaki idioğrafik alan çalışmalarının işaret ettiği biriciklik, tekil ve özgüllüğün yeniden hatırlandığı”⁷⁸ düşünsel bir değişim yaşanır. Bu değişim, şehir coğrafyacılarının araştırma metotları ve alanlarının da yenilenmesi anlamına gelir.

Araştırmanın konusu oluşturan *sakin şehir* kavramı, dünyada, şehirleşmenin son yüzyılda geçirdiği değişimlerle ilgili olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, *sakin şehir* kavramını yerleşme coğrafyası açısından anlamlandırabilmek için öncelikle yirminci yüzyılda yaşanan başta ekonomik olmak üzere sosyal ve siyasi olaylara odaklanmak yerinde olur. Bu konuda Avrupa ve ABD’nin geçirdiği evreler gelinen noktayı açıklamada iyi birer örnektir. Modernitenin ilk aşamasında yatırım ve iş sahalarında şehirlerarasında bir yarış varken, eşitliksiz gelişmenin yan etkileri, hükümetlerin araya girmesi ile hafifletilmiştir. Ancak fordist ekonominin yerini, postfordist ekonomi alınca küreselleşme yirminci yüzyılın sonuna damgasını vurmuştur⁷⁹. “1990’larda küresel doğrudan yabancı yatırımlar, dünya ticaretinden üç misli, dünya toplam üretiminden de dört misli daha hızlı bir büyüme göstermiştir.”⁸⁰ Tüm bu ekonomik değişimler ilk etapta şehirleri etkilemiştir. Dünyada yeni şehir düzeninin oluşmaya başlaması 1970’li yıllar olarak nitelenir⁸¹. Bu tarihin çeşitli yerlerde farklılaştığı görülebilir. Bu durum neoliberal politikaların oluşum ve gelişimi ile ilgili olarak ortaya çıkar. İlk modernleşme hareketinden en çok küçük şehirlerin etkilenmesi son derece manidardır. Aradan sıyrılarak sivrilen bazı şehirler, artan işgücü talebini göçlerle karşılamış, bu göçler de ilk etapta, daha büyük şehirlere ulaşma şansı daha yüksek olan diğer şehirlerden

⁷⁷ Heike Mayer-Paul Knox, *a.g.m.*, s. 1545.

⁷⁸ İrfan Kaygalak, “Postmodern Eleştirilerin Coğrafi Düşünce ve Yeni Mekân Kavrayışları Üzerine Yansımaları”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9/1, 2011, s. 6.

⁷⁹ Heike Mayer-Paul Knox, *a.g.m.*, s. 1546.

⁸⁰ Erol Tümertekin-Nazmiye Özgüç, *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma*, s. 47.

⁸¹ Swapna Banerjee Guha, “Neoliberalising the Urban: New Geographies of Power and Injustice in Indian Cities”, *Economic and Political Weekly*, Vol. XLIV, No. 22, May 30-Jun 5 2009, s. 95.

karşılanmıştır. Bu durum ülkeler içinde birbirine göre eşitsiz gelişen yerleşmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bazı şehirler katlanarak büyürken bazıları yerinde saymıştır. Şehirler arasındaki bu kopuş, mega şehirler yanında, günümüz küçük şehirlerini de doğurmuştur. Semmens ve Freeman, küreselleşme planlama ve küçük şehirlerin bu durum karşısında gittikçe azalması üzerine yaptıkları çalışmada Yeni Zelanda'da küçük şehirlerin 1990'lı yıllardan sonra sayıca azaldıklarını, bunun göçle ilişkili olduğu vurgular. Dünyada ve ülkemizde de bu hızlı şehirleşme eğilimi açıkça görülür. 2014 itibariyle dünya nüfusunun % 53,5 u şehirlerde yaşarken bu oran Türkiye'de %73'tür⁸². Büyük şehirler gün geçtikçe büyürken problemleri de büyümüş şehrin imkânları yanında problemleri daha fazla görünür olmaya başlamıştır.

Küreselleşmenin yerel nitelikler karşısındaki ezici gücü, gün geçtikçe dünyanın her yerinde kendini hissettirmektedir. Şehirleşmenin hızla arttığı dünyada mevcut şehirlerin de nüfus miktarları ve dolayısıyla ve kapladıkları alanlar genişlemiştir. Gittikçe büyüyen şehirler yeni bir yapının ortaya çıkmasına neden olmuş mega şehir bölgeleri oluşmuştur. Bu hızlı dünyanın çarkları arasında sıkışıp kalan 50 binin altında nüfusa sahip küçük şehirler kendi çıkış yollarını aramaktadırlar. Küçük şehirlerin şehir sistemlerinin çok önemli bir parçası olduğu unutulmamalıdır⁸³. Küçük şehirler, bir ikilem içindedir: Ya büyüme yolunda daha hızlı olacakları kalkınma politikalarına yönelecekler ya da mevcut şartlar içinde kendilerini koruyarak yaşamaya devam edeceklerdir. Her iki durumun da ortak kavramı sürdürülebilirliktir. Sürdürülebilirlik çerçevesinde birçok ülke, kendi küçük şehirlerinde koruma ve ilerleme amaçlı çalışmalar yürütmektedir. Mayer ve Knox, küreselleşme karşıt olarak ortaya çıkan İtalya'da başlayıp dünyaya yayılan Sakin Şehir/CittaSlow, İsveç'teki Eko-Şehir/Eco-City, Amerika Birleşik Devletleri'nde Ekonomik bahçecilik/Economic Gardening ve Balkanlardaki Yaratıcı Şehirler/Creative Cities hareketlerini bunlara örnek olarak gösterirler. Buradan anlaşıldığına göre, dünyada küreselleşmenin olumsuzluklarına karşı şehir alanlarında, yeni ve farklı öneriler sunarak alternatif uygulamalar içeren birçok hareket yaygınlaşmaya başlamıştır.

Sakin şehir arayışları da bu çevrede şekillenmiştir. Beşeri unsurlara insan ve toplum yön verir. Ortaya nasıl bir yapı çıkacağı toplumun, yukarıda anlatılmaya çalışılan nitelikleri, ihtiyaçları ve eğilimlerine bağlıdır. Bugün, bireysel ve toplumsal olarak küreselleşme çemberinde olan insan, küreselleşmenin dayattığı ama kendi bünyesine uymayan değişimlere direnmektedir. Küreselleşme, kapitalizme yani insan odaklı olmayan bir ekonomik sisteme dayalı olarak gelişir. Yerleşmenin, özelde şehir yerleşmesinin, bu olaylar karşısında yaşadığı değişim, sakin şehir felsefesinin temel çıkış noktasıdır. Bunlar, hız, aynışmak, gelenekten uzaklaşmak, mekânla zamandan koparak yaşamak yerine, insan ve toplumun doğasına uygun düzenlemeler yapmak yolunda atılmış adımlardır. Sakin şehirler, gelişme, teknoloji kullanma ve değişmeye karşı olmadığından, bu konudaki karşıt felsefi akımlarla karıştırılmamalıdır.

⁸² Salih Şahin, *Geçmiş Günümüz ve Gelecekte Nüfus Gerçeği*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2015, s. 140-142.

⁸³ Heike Mayer-Paul Knox, *a.g.m.*, s. 156.

Sakin şehir olarak nitelenen yerleşmelerin nüfus kriterlerinin 50 binin altında olması bu yerleşmelerin şehrsel niteliklerinin sorgulanmasına yol açabilir. Nüfus miktarlarındaki sınır nedeniyle şehir ile kasaba arasında bir yerde konumlanmış olma ihtimalleri de vardır. Yukarıda yerleşme coğrafyası açısından şehre özgü nitelikler açıklanmıştı. Bu çerçevede bakıldığında uygulamaların ilk ortaya çıktığı Avrupa'da bulunan yerleşmelerin bu nitelikleri taşıdığı görülmektedir. Burada, Türkiye'de sakin şehir olan 10 ilçe merkezi incelenecek olursa aynı durumun şeklen (nüfus, fonksiyon alanları, şehre ait altyapı ve üstyapının varlığı ve şehre özgü sosyal ortam) sağlandığı görülür. Ancak sakin şehir niteliği taşımak için aynı zamanda teknolojik gelişim ve belli bir refah standardı yakalamak gerekir. Semmens ve Freeman'da çalışmalarında bunu vurgulamışlardır. Bu nedenle başka bir çalışmada her yerleşmenin yukarıda belirtilen konularda daha ayrıntılı şekilde sorgulanması yerinde olur.

Sakin şehir uygulamalarının yerleşmeler açısından ortaya çıkaracağı değişimleri tespit etmek için daha çok erkendir. Daha önce de belirtildiği gibi bu uygulamalar Türkiye'de henüz çok yenidir. Yerleşmelerin değişim ve dönüşümleri için belki bir nesil geçmesini beklemek, en azından ilk sakin şehir uygulamasının üzerinden (2009) zaman geçmesini beklemek daha uygun olacaktır. Yerleşmedeki değişimlerin tam olarak nasıl sonuçlanacağı, uygulamaların sürdürülüp sürdürülemeyeceği belirsizdir. Yerleşmedeki değişimler, alanda yapılacak araştırmalar sonucu elde edilecek verilerle değerlendirilebilir. Bu çalışmada kavramsal nitelikler ve daha ziyade uygulamaların tanımlanması hedeflenmiştir. Bu bağlamda kavramla birlikte yerleşmelerin kuruluşu, gelişimi ve planlaması konuları içine yerleşme sosyolojisi ve psikolojisi gibi konuların eklenmesi aynı zamanda ekonomik faktörlerin hâkim küresel ekonomiler dışında yerel ve özgün ekonomileri de içine alacak şekilde genişletilmesi gerekecektir. Sadece sakin şehir uygulamalarında değil, alternatif görülen diğer tüm şehirleşme (ya da yerleşme) biçimlerinde de bu konuların etkili rol oynadığı bilindiğinden⁸⁴ yerleşme coğrafyasının konu ile ilgili diğer disiplinlerle işbirliği yapması, (özellikle uygulamalı ve kuram üreten araştırmalarda) bir ihtiyaç haline gelmiştir.

V- Sonuç

Yerleşme coğrafyasının bazı özellikleri sakin şehir kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır.

a- Yerleşme coğrafyası yerleşmenin gelişim sürecini inceler. Sakin şehirler dünya yerleşmelerinin gelişim sürecinde çeşitli nedenlerle ortaya çıkmışlardır. Bir alanda yerleşme faaliyeti başlayınca, önceden belirlenmiş bir kalıp halinde yerleşmenin idari, nüfus ve yapısal olarak büyüyerek gelişmesi beklenir. Yerleşmelerin gittikçe gelişmesi daha büyük alana yayılması ve daha çok nüfusa sahip olması temel gelişme dinamikleri olarak açıklanır. Son yıllarda gelişme kavramının yeniden tanımlanması, yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik, yerellik, küresellik ve ekonomik dengeler açısından tekrar değerlendirilmesi gerektiği sıklıkla vurgulanmaktadır. Dünyada yerleşmelerin şehirleşme ve şehirlerin de büyüme aşamaları, bilinen seyrinden çıkmıştır. Mevcut hali koruma, iş hanları ya da ticaret merkezleri yerine, geleneksel yollarla ekonominin tanzim

⁸⁴ Heike Mayer-Paul Knox, *a.g.m.*, s. 156.

edilmesi gibi konular, yerleşme coğrafyasının konu ile ilgili inceleme pratiklerini biraz değiştirecektir. Göney, “bu sebepten ötürü coğrafyacı bir yerleşmenin bütün hususiyetlerini ve aynı kültür bölgesi dâhilinde diğer yerleşmelere göre bir şehrin kendine has özelliklerini ve farklılıklarını dikkate almak mecburiyetindedir” uyarısını yapar⁸⁵. Bu uyarıyı da dikkate alarak şehre özgü bakış açılarının ve şehrin gelişim süreçlerindeki değişimlerin özgün formlar halinde yerleşme gelişim süreci çalışmalarında ele alınması gerekir. Sakin şehir gibi başka alternatif gelişim modelleri de bu kapsamda değerlendirilmelidir.

b- Yerleşme coğrafyası peyzajı merkeze alır. İnsanoğlunun yeryüzündeki faaliyetlerinin en somut yansıması olan şehirler peyzajın bir parçasıdır. Sakin şehir ortamının diğer küresel şehirlerden ayrı bir mantık ile düzenlenmesi, bu konuda yapılacak çalışmalarda sosyo-kültürel konuların daha fazla ön plana çıkarılmasını gerektirecektir. Böylece yerleşme coğrafyacıları, farklı şehir düzenlemeleri, örneğin alternatif yaya ve bisiklet yolları, araç trafiğine kapalı alanlar, geleneksel mimari tarzları gibi birçok peyzaj ögesini göz önünde bulundurmada durumunda kalacaklardır.

c- Yerleşme coğrafyası yerleşmeleri idiografik bir bakışla da ele alır. Nüfus miktarı 50 binin altında olan şehirlerin, iç dinamikleri ve özgün yapıları her birinin kendine has niteliklerinin olduğu anlamına gelmektedir. Böylece yerleşmeler, sakin şehir özelinde incelenerek, kendilerine has özellikleri korunur devam ettirilir. Hakkında inceleme yapılmayan ya da az incelenen yerleşmeler ortaya çıkarılır. Bu yerleşme coğrafyası açısından yeni ve özgün uygulamaların keşfi ve yeni üretimler anlamına gelir. Yeni bilgilerin tanımlanması ve sınıflandırılması literatüre önemi katkı sağlayacaktır.

ç- Yerleşme coğrafyası planlamaya kaynak veri sağlar. Büyük nüfuslu ve çok geniş alanlara yayılmış şehirler kendi problemleri ile uğraşırken küçük şehirlerin planlama noktasında daha şanslı olduğu gerçektir. Sakin şehirlerde planları hayata geçirmek daha kolay olacaktır. Bu nedenle, sakin şehirler planlama coğrafyası için de önemli bir inceleme alanı halindedir. Bu alanlarda yapılacak planlamaların doğala uygun sürdürülebilir ve gerçekçi olmasında yerel niteliklerin tanınması, büyük katkı sağlayacak yeni ufuklar açacaktır.

d- Yerleşme coğrafyası aynı zamanda yerleşme için alternatif düşünceler de üretir. Sakin şehirler bu alternatif düşünceden doğmuşlardır bu nedenle bilimin ve toplumun ihtiyaç gösterdiği alternatif düşünce üretme açısından değerlidir.

Sonuç olarak yerleşme coğrafyası başta vurgulanan değişken ve çeşitli yapısı nedeniyle farklı uygulamaların ortaya çıkmasını yadsımaz. Öte yandan bu ortaya çıkan düşünsel yapıyı, uygulama biçimleri ve sonuçları açısından inceler. Bu çalışmada sakin şehir kavramı yerleşme coğrafyası ile ilişkilendirilerek incelendi. Kavramın kendisi alternatif düşünceden doğduğu için onunla ilgili incelemelerin de alternatif bir yerleşme coğrafyası bakış açısıyla yapılması gerektiği görüldü. Dünyada hızla artan sakin şehirler Avrupa merkezli olarak başlamıştır. Türkiye’de sakin şehir hareketi 2009 yılında Seferihisar (İzmir) ile başlamıştır. 2015 yılı ağustos ayı itibarıyla Türkiye’de 10 sakin

⁸⁵ Süha Göney, *a.g.e.*, s. 5.

şehir bulunmaktadır. Bu şehirlerin her biri kendine has uygulamaları ile sakin şehir ağına katılmayı hak etmişlerdir. Söz konusu şehirlerde, sakin şehir olduktan sonra ortaya çıkan gelişme ve değişimlerden ancak kısa vadeli olanlar ortaya konabilir. Uygulamanın yeni olması, uzun soluklu araştırmalara ve bu konuda genelleme yapılmasına imkân vermemektedir. Mevcut uygulamalarda en çok dikkat çeken genel şekilsel değişimlerdir. Ancak uygulama sonuçlarının daha uzun vadede incelenmesi, yerleşmenin ne derece etkilendiğinin belirlenmesi açısından daha doğru olacaktır. Yapılan başlangıçlar devam edebilecek mi yoksa bu girişimler kısa sürede sona mı erecek henüz bilinmemektedir. Sakin şehir uygulamalarının arkasında bir felsefe yattığından, şehir halkının da bu düşünce sistemini benimsemesi gerekir. Özellikle yerel yönetimlerde meydana gelecek değişiklikler sonucunda, yeni gelen yönetimlerin bu uygulamaları nasıl devam ettirecekleri ise belirsizdir.

Kaynakça

- ATALAY, İbrahim, *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*, Meta Basım Matbaacılık, İzmir 2005.
- ALİAĞAOĞLU, Alparslan-UĞUR, Abdullah, *Şehir Coğrafyası*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010.
- BİLGİ, M. Görkem, "Türkiye'nin Sakin Şehirlerinde Permakültürel Koruma Planlama Yönetim Eğitim Pratikleri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 29, 2013, s. 45-60.
- BERRY, Brian J. L., "City Size Distributions and Economic Development", *Economic Development and Cultural Change*, Vol. IX, No. 4, Part 1, Jul, 1961, s. 573-588.
- BRODSKY, Harold, "Land Development and Expanding City", *Annals of the Association of American Geographers*, c. II, S. 63, 1973, s. 159-166.
- CANDAN, Özlem-HERGÜL, Cengiz, "Globalization; Effects to Urban Identity and Relation with Slow City Movement." 2014, (sayfa numarası verilmemiş). <http://www.interdisciplinary.net/critical-issues/wp-content/uploads/2014/04/CandanCengiz-up4dpaper.pdf> adresinden 06.08.2015 tarihinde alınmıştır.
- DENKER, Tolun Bedriye, *Yerleşme Coğrafyası Kır Yerleşmeleri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2275, İstanbul 1977.
- DOĞANAY, Hayati, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Gazi Büro Kitapevi, Ankara 1994.
- DOĞANAY, Hayati-ÖZDEMİR, Ünal-ŞAHİN, İ. Fazlı, *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara 2000.
- DOSSAL, Mariam, "A Master Plan For The City", *Economic and Political Weekly*, Vol. XL. No.36, Sep. 3-9, 2005, s. 3897-3900.
- GOETZ, Edward G., "Expanding Possibilities in Local Development Policy: An Examination of US. Cities", *Political Research Quarterly*, 47/1, 1994, s. 85-109.
- GITTELL, Ross, "Managing The Development Process: Community Strategies in Economic Revitalization", *Journal of Policy Analysis and Management*, 9/4, 1990, s. 507-531.
- GÖNEY, Süha, *Şehir Coğrafyası*, Acar Matbaacılık, İstanbul 1984.
- JONES, S. J., "The Growth of Bristol the Regional Aspect of City Development", *Transactions*

and Papers, No. 11, 1946, s. 57-83.

- KARABAĞ, Servet-ŞAHİN, Salih, *Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara 2003.
- KARADENİZ, B. Cemile, “Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Sakin Şehir Perşembe”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7/29, 2014, s. 84-107.
- KAYGALAK, İrfan, “Postmodern Eleştirilerin Coğrafi Düşünce ve Yeni Mekân Kavrayışları Üzerine Yansımaları”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9/1, 2011, s. 1-10.
- KESKİN, E. Battal, “Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış: Yavaş Şehirler (Cittaslow)” *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 8/01, 2012, s. 81-99.
- KIM, Sukko, “Urban Development in the United States 1960-1990”, *Southern Economic Journal*, Vol. LXVI, No. 4, 2000, s. 855-880.
- KUNDERA, Milan, *Yavaşlık*, (çev. Özdemir İnce), Can Yayınları, İstanbul 2015.
- LINDENBERG, Sidney J.-ZITTEL, Ellen R., “The Settlement and Neighborhood”, *Social Forces*, Vol. XIV, No. 4, 1936, s. 559-566.
- MARCUSE, Peter, “The Forms of Power and The Forms of Cities: Building on Charles Tilly”, *Theory and Society. Special Issue in Memory of Charles Tilly (1929-2008): Cities, States, Turst and Rule*, Vol. XXXIX, No. ¾, 2010, s. 471-485.
- McCABE, C. Barbara-FEIOCK C. Richard-CLINGERMAYER, James C.-STREAM, Christopher, “Turnover Among City Managers: The Role of Political and Economic Change”, *Public Administration Review*, Vol. LXVIII, No. 2, 2008, s. 380-386.
- MAYER, Heike-KNOX, Paul, “Small-Town Sustainability: Prospects in the Second Modernity”, *European Planning Studies*, 18/10, 2010, s. 1545-1566.
- MIELE, Mara, “CittaSlow: Producing Slowness Against the Fast Life”, *Space and Polity*, 12/1, 2008, s. 135-156.
- MUTDOĞAN, Selin, “Seferihisar Örneğinde Sakin Şehir Hareketi”, *Green Age Symposium Mimar Sinan Fine Arts Faculty of Architecture 6-8 December 2010 İstanbul Türkiye*. <https://surdurulebilirfikirler.files.wordpress.com/2012/05/seferihisar.pdf> adresinden 06.08.2015 tarihinde alınmıştır.
- ÖKMEN, Mustafa-PARLAK, Bekir, “Modernleşmeden Küreselleşmeye Türk Kent Yönetimleri: Temel Nitelikler, Sorunlar ve Projeksiyonlar”, *KMU İİBF Dergisi*, S. 15 Aralık/2008, s.199-259.
- ÖZGEN, Özlen, “Seferihisar: A Sustainable Place in a Fast World”, *Milli Folklor*, 24/95, 2012, s. 135-146.
- ÖZÇAĞLAR, Ali, *Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler*, Ekol Yayınevi, Ankara 1997.
- PINK, Sarah, “Sense and Sustainability: The Case of the Slow City Movement”, *Local Environment*, 13/2, 2008, s. 95-106.
- SAYAR, Kemal, *Yavaşla*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2007.
- SEMMENS, Jaimee-FREEMAN, Claire, “The Value of Cittaslow as an Approach to Local Sustainable Development: A New Zealand Perspective”, *International Plannig*

Studies, 17/4, 2012, s. 353-375.

SERVON, Lisa J.,-PINK, Sarah, "Cittaslow: Going Glocal In Spain." *Journal of Urban Affairs*, 37/3, 2015, s. 327-340, 06.08.2015 tarihinde <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/juaf.12169/abstract> adresinden alındı.

SIRIM, Veli, "Çevreyle Bütünleşmiş Bir Yerel Yönetim Örneği Olarak 'Sakin Şehir' Hareketi ve Türkiye'nin Potansiyeli", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 1/4, 2012, s. 119-131.

STEELE, Wendy, "Do We Need a Slow Housing Movement?" *Housing Theory and Society*, 29/2, 2012, s. 172-189.

SUNGUR, Zerrin, "Türkiye'nin Sakin Şehirlerindeki Kadın Girişimciliğine Sosyolojik Bir Bakış", *International Euroasian Economies Conference*, St. Petersburg-Rusya, 17/09/2013 (Sayfa numarası yok) <http://akademik.maltepe.edu.tr/~guncelonkal/literatur/slow%20city%20and%20woman.pdf> adresinden 06.08.2015 tarihinde alınmıştır.

ŞAHİNKAYA, Serdar, "Bir Yerel Kalkınma Modeli: Cittaslow ve Seferihisar Üzerine Değerlendirmeler." 2010?, (Sayfa numarası yok) <http://xa.yimg.com> adresinden 03.08.2015 tarihinde alındı.

ŞAHİN, Salih, *Geçmiş Günümüz ve Gelecekte Nüfus Gerçeği*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2015.

ŞAHİN, İsmail-KUTLU, S. Ziya, "Cittaslow: Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Bir Değerlendirme", *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2/1, 2014, s. 55-63.

TANOĞLU, Ali, *Nüfus ve Yerleşme*, Baha Matbaası, İstanbul 1965.

TUNÇDİLEK, Necdet, *Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1986.

TÜMERTEKİN, Erol-ÖZGÜÇ, Nazmiye. *Coğrafya Geçmiş, Kavramlar ve Coğrafyacılar*, Çantay Yayınevi, İstanbul 2000.

TÜMERTEKİN, Erol-ÖZGÜÇ, Nazmiye, *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma*, Çantay Yayınevi, İstanbul 1999.

TÜMERTEKİN, Erol, *Beşeri Coğrafya Giriş*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, İstanbul, 1994.

Ek- Dünya Sakinşehir Listesi⁸⁶

Avustralya	3	Goolwa, Katoomba, Yea
Avusturya	3	Enns, Hartberg, Horn
Belçika	6	Chaufontaine, Enghien, Estinnes, Evere, Lens, Silly
Kanada	2	Cowichan Bay, Naramata
Çin	3	Shimenshan (Qufu city), Yanyang (Meizhou city), Yaxi (Gaochun County)
Kolombiya	1	Pijao
Danimarka	2	Mariagerfjord, Svendborg
Finlandiya	1	Kristinestad
Fransa	8	Blanquefort, Créon, Labastide d'Armagnac, Loix, Mirande, Saint Antonin Noble Val, Segonzac, Valmondois
Almanya	12	Bad Schussenried, Berching, Bischofsheim, Blieskastel, Deidesheim, Hersbruck, Lüdinghausen, Nördlingen, Penzlin, Überlingen, Waldkirch, Wirsberg
İngiltere	5	Aylsham, Berwick upon Tweed, Llangollen, Mold, Perth
Macaristan	1	Hódmezővásárhely
İzlanda	1	Djupavogshreppur
İrlanda	1	Clonakilty
İtalya	77	Abbiategrosso, Acqualagna, Acquapendente, Altomonte, Amalfi, Amelia, Anghiari, Asolo, Barga, Bazzano, Borgo Val di Taro, Bra, Brisighella, Bucine, Caiazzo, Capalbio, Casalbeltrame, Castel Campagnano, Castelnovo nè Monti, Castelnuovo Berardenga, Castel San Pietro Terme, Castiglione Olona, Castiglione in Teverina, Cerreto Sannita, Chiavenna, Chiaverano, Cisternino, Città della Pieve, Città Sant'Angelo, Civite, Ila in Val di Chiana, Cutigliano, Fontanellato, Francavilla al Mare, Galeata, Giuliano Teatino, Gravina in Puglia, Greve in Chianti, Grumes, Guardiagrele, Levanto, Marradi, Massa Marittima, Monte Castello di Vibio, Montefalco, Morimondo, Novellara, Orsara di Puglia, Orvieto, Pellegrino Parmense, Penne, Pianella, Pollica, Positano, Pratovecchio-Stia, Preci, Ribera, San Gemini, San Miniato, San Potito Sannitico, Sant'Agata di Puglia, Santarcangelo di Romagna, San Vincenzo, Santa Sofia, Scandiano, Sperlonga, Suvereto, Teglio, Termoli, Tirano, Todi, Tolfa, Torgiano, Trani, Trevi, Turbigo, Vigarano Mainarda, Zibello
Japonya	1	Kesenuma
Hollanda	10	Alphen, Chaam, Bellingwedde, Borger, Odoorn, Heerde, Midden, Delfland, Vaals, Vlagtwedde
Norveç	4	Eidskog, Levanger, Sokndal, Ulvik

⁸⁶ http://www.cittaslow.org/download/DocumentiUfficiali/CITTASLOW_LIST_July_2015.pdf adresinden 17.09.2015 23:41 tarihinde alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

Polonya	21	Barczewo, Bartoszyce, Biskupiec, Bisztynek, Dobre Miasto, Goldap, Górowo Iławeckie, Kalety, Lidzbark Warminski, Lubawa, Murowana Goślina, Nidzica, Nowe Miasto, Lubawskie, Nowy Dwór Gdański, Olsztynek, Pasym, Prudnik, Rejowiec Fabryczny, Reszel, Ryn
Portekiz	6	Lagos, Sao Bras de Alportel, Silves, Tavira, Viana Do Castelo, Vizela
Güney Afrika	1	Sedgefield
Güney Kore	11	Cheongsong County (Pacheon-myeon), Damyang County (Changpyeong-myeon), Hadong County (Akyang-myeon), Jecheon City (Susan-myeon & Bakdaljae), Jeonju City (Jeonju Hanok Village), Namyangju City (Joan-myeon), Sangju City (Hamchang-eup, Gonggeom myeon, Ian-myeon), Shinan County (jeung-do island), Wando County (Cheongsando Island), Yeongwol County (Kimsatgat-myeon) Yesan County (Daeheung & Eungbong-myeon)
İspanya	6	Begur, Bigastro, Lekeitio, Mungia, Pals, Rubielos de Mora
İsveç	1	Falköping
İsviçre	1	Mendrisio
Tayvan	1	Fonglin
Türkiye	10	Akyaka, Gökçeada, Halfeti, Perşembe, Şavşat, Seferihisar, Vize, Taraklı, Yalvaç, Yenipazar,
KKTC	1	Yeniboğaziçi
ABD	2	Sebastopol, Sonoma
Yeni Zelanda	1	Matakana (Rodney District)